

Закотга тегишли масалалар

05:00 / 16.01.2017 11183

“Закот” сўзи луғатда “поклик” ва “ўсиш” маъноларини билдиради.

Закот берган кишининг моли покланади. Закот бермаган кишининг моли эса ичида закотга ҳақдорларнинг моли ҳам аралашган мол сифатида нопок бўлиб туради. Қачон закотини берса покланади, бўлмаса, йўқ.

Закоти берилган молга барака киради, у шунингдек, кўпайиб ўсади. Шунда ўсиш маъносини ўзида акс эттирган бўлади.

Шаръий истилоҳда:

عَنْ عَدِّةٍ فَنَمَلٍ لِعَطَقِ طَرَشَبُ هَذَا وَمَا وَرَاءَهُ وَبِئْسَ مَا رَزَاهُ رِيغٌ مَلْسُ مَرِيْقٍ فَنَمَلٍ لِمَلِكِ لَمَتِ
لِأَعْتَلَّ لِهَلِّهِ وَوَجَّوْ لِكُنْمِ لِكُلِّ مُمَلِّ

“Закот – хошимий ҳам, унинг озод қилган қули ҳам бўлмаган фақир мусулмонга Аллоҳнинг розилиги учун, мулк қилиб берувчига ҳеч қандай манфаат эвазисиз шариатда тайин қилинганидек мулк қилиб беришдир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот қайси оят ва ҳадисга кўра собит бўлган.

Жавоб:

نَوْمٌ حُرَّتْ مُمْكَلَعَلْ لَوْسَّرِلْ أَوْعِي طَأْوَ أَوَّكَ زَلْ أَوْتْ أَوَّالْ صِلْ أَوْمِي قَأْوَ

Аллоҳ таоло:

“Ва намозни қоим қилинглари ва закотни беринглари ва Расулга итоат қилинглари, шоядки, раҳм қилинсангиз”, деган (Нур, 56).

Савол: Закотнинг рукни нима?

Жавоб: Закотнинг рукни тамлийқдир, яъни Қуръон ва ҳадисда кўрсатилган хос кишиларга закотни мулк қилиб беришдир (Умдатул фикҳ).

Савол: Закотнинг фарз бўлиш шартлари нечта?

Жавоб: Закотни фарз бўлиши учун ўнта шарт бўлиб, баъзилари закот бергувчига ва баъзилари бериладиган закотга тегишлидир.

Закот берувчига тегишли бўлган шартлар қуйидагилардир:

1. Ҳур бўлиши;
2. Муслмон бўлиши – муслмон бўлмаган кишига закот фарз эмас;
3. Оқил бўлиши – мажнунларга закот фарз эмас;
4. Балоғатга етган бўлиши – балоғатга етмаган боланинг молидан закот берилмайди. Гарчи унинг бойлиги нисобга етса ҳам;
5. Нисоб миқдорича молга эга бўлиши – нисобга етмаган моллардан закот берилмайди;
6. Нисоб молига тўлалигича молик бўлиши. Шунинг учун аёл кишига маҳр тайин қилинсаю, ҳали маҳр қўлига етиб бормаган бўлса, унга закот лозим бўлмайди. Шунингдек, қарздор қўлида моли бўлгани билан қарзи туфайли ундаги маблағ ўзгаларнинг мулки ҳисобланади;

Бериладиган закотга тегишли шартлар:

1. Мол нисобга етган бўлиши;
2. Аслий ҳожат ва қарздан ҳоли бўлиши;
3. Ҳақиқатан ёки ҳукманъ ўсиб турувчи мол бўлиши. Ҳақиқатдан ўсиб турувчи молга тижорат моллари, ҳукманъ ўсиб турувчи молга эса, тилло, кумуш ва қоғоз пуллар киради;
4. Нисобга етганлигига бир йил тўлган бўлиши – нисобга етганига бир йил бўлмаган моллардан закот берилмайди;

Баъзилар ўн биринчи шартни зикр қилишиб, закот фарз эканлигини билган бўлиши деганлар. Муслмонлар орасида истиқомат қилувчи киши закотни фарз эканлигини билмаслиги узур эмас. Агар бундай киши бир неча йил давомида закотга етадиган маблағга эга бўлиб, закотини бермаган бўлса, ўтган йилларга ҳам закот беради. Муслмонлар орасида истиқомат қилмайдиган киши закотга етадиган маблағи бўлиб, закот фарзлигини билмай бир неча йил орадан ўтиб, закот фарз эканлигини билса, ўтган йиллар учун закот бермайди. Тундра каби жойларда истиқомат қилувчи кишилар шулар жумласидандир (Умдатул фикҳ).

Савол: Закот аҳкомларини ўрганиш қачон фарз бўлади?

Жавоб: Шарита томонидан белгиланган нисобга маблағ етганда закот илмини амалий жиҳатдан ўрганиш фарз бўлади. Лекин, ақидада закотни фарз эканлигига иқрор бўлиш барчага бирдай фарздир (Имдодул фатаво).

Савол: Мадинага ҳижрат қилишдан аввал закот берилганми?

Жавоб: Мадинага ҳижрат қилингунича садақа, закот берилган, яъни садақа ва закот беришга амр мавжуд бўлган. Лекин, Мадинага ҳижрат қилингандан кейин нисоб миқдори ва закот миқдори тайин қилинган (Маъорифул Қуръон).

Савол: Закот нисоби неча ҳил бўлади?

Жавоб: Закотнинг нисоби икки ҳил бўлади.

1. Закот бериш вожиб бўлиши учун нисоб;
2. Закот олмаслик учун белгиланадиган нисоб.

Биринчи нисобни белгилашда ҳожати аслийдан ташқари номий (ўсиб турувчи) молларни ҳисобланади. Масалан: тилло, кумуш, нақд пуллар, тижорат моллари ва закоти берилиши шариатда белгиланган чорва ҳайвонлари.

Иккинчи нисобни белгилашда эса, ҳам номий ҳам номий бўлмаган молларни ҳисоб қилинади. Ўсиб турувчилари юқоридагилардан маълум. Номий бўлмаганлари эса, тижорат мақсадида бўлмай ўғиллар учун сотиб олинган қуруқ ерлар, (ўзи ўтирган уйининг ёнидаги ҳоналардан ташқари) ижарага берилмай бўш турган уйлар, ўғил-қизга бериш мақсадида олиб қўйилиб, уларга мулк қилиб берилмаган сеп-сидириғлар, (агар уларга мулк қилиб берилган бўлса, олган ўғил қизларнинг нисобига ҳисоб қилинади), ҳеч вақт истеъмол қилинмайдиган сувенир ва идишлар, телевизор ҳам ҳожати аслийдан ташқари мол саналади. Бу нарсалар гарчи закот беришда ҳисобга олинмасада, закот олишда ҳисобга олинади. Кимнинг ҳожати аслийсидан ташқари юқорида зикр қилинган нарсалари бор бўлиб, закот нисобига етса, ундай кишиларга закот олиш жоиз эмас. Лекин, зиммасига қурбонлик қилиш ҳамда фитр садақасини бериш вожиб бўлади. Биринчи нисобни билиш закот берувчилар чун зарур. Иккинчи нисобни билиш эса, ҳам берувчи (ўз ўрнига бериши учун) ҳам олувчи учун зарурдир. Чунки бу нисобга ҳам кўп ҳукмлар тартиб топади. Масалан, Садақаи фитр бериш, қурбонлик қилиш вожиб бўлади. Садақа олмаслик (ҳадя бўлса жоиз), назр қилинган гўштни емаслик, назр қилинган нарсаларни олмаслик керак

бўлади (Умдатул фикҳ).

Савол: Зимор моли деб нимага айтилади?

Жавоб: Зимор – пули бору лекин қўлида бўлмаган молларни зимор мол дейилади. Қарз бундан мустасно. Зиморга қуйидагилар киради:

- бир киши бошқа бировнинг молини зўровонлик билан тортиб олган ва тортиб олганлигига ҳам гувоҳ йўқ;

- Зулм билан олиниб, кейинчалик қайтариб берилган мол [\[1\]](#);

- Йўқолиб кейинчалик топилган мол;

- Дарё ва денгизларга тушиб кетиб кейинчалик чиқариб олинган мол;

- бир жойга кўмилиб, қаерга кўмилганини эсдан чиқариб қўйилган мол. Уламолар ҳовлисига кўмилган мол билан ҳовлисидан ташқарига кўмилган молни ҳукмини ажратганлар. Биринчисида закот вожиб, иккинчисида вожиб эмас деганлар (Умдатул фикҳ).

Савол: Баъзи болаларда ўн бир, ўн икки ёшга кирсалар ҳам ҳали тушда булғаниш, қизларда эса, ҳайз кўриш каби балоғат аломатлари топилмайди. Бундай болалар нисобга қодир бўлсалар, закот уларга вожиб бўладими?

Жавоб: Закот балоғатга етганларга вожиб бўлиб, балоғатга етишликнинг аломати машҳур ва маълум. Масалан, ўғил болаларда тушда булғаниш, қизларда эса, ҳайз кўришдир. Агар ўғил бола ёки қиз бола ўн беш ёшга етсаю, балоғатга етганлиги аломати бўлмаса, ўн беш ёшга тўлиши билан балоғатга етди деб ҳукм қилинади ва уларга закот вожиб бўлади.

مَالٌ تَحْتَ الْبَابِ رَجُلٌ أَوْ لَأَزْنٍ أَوْ لَصْنٍ أَوْ لَأَزْنٍ أَوْ لَأَبْحٍ أَوْ لَأَبْحٍ أَوْ مَالٌ تَحْتَ الْبَابِ مَالٌ غُلٌّ أَوْ غُلٌّ
لَبَّحٌ أَوْ ضَيْحٌ أَوْ

“Ўғил бола тушида булғаниш, яқинлик қилиб ҳомиладор қилиш ва манъий тўкилиши билан балоғатга етади. Аслида балоғатга етиш манъийни тўкилишидир. Қиз болаларда эса, тушида булғаниш, ҳайз кўриш ва ҳомиладор бўлиш билан бўлади” (Раддул мухтор).

يَتَّفِقُ بِهِ نَسَبَ رَشَعٍ سَمَّخَ أُمَّهُنَّ مَلِكٌ مَتَّى تَحَفُّ عِيَشَ أَمَّهِي فَدَجُّوِي مَلِّ نِإْفِ.

“Агар иккисиди бу аломатлардан бирортаси топилмаса, ўн беш ёшга тўлишлари билан балоғатга етган ҳисобланадилар. Фатво шунгадир

” (Раддул мухтор).

Савол: Қиз болаларга олиб берилган тилло тақинчоқларнинг закоти кимга вожиб бўлади?

Жавоб: Агар қиз болаларга тақинчоқ олиб берувчи шахс тақинчоқларни вақтинча тақиб турасан демай уларга мулк қилиб берса, балоғатга етиб нисоб соҳиби бўлгунича уларга закот вожиб бўлмайди. Агар мулк қилиб бермаган бўлса, закоти бергуви зиммасига вожиб бўлади агар нисоб эгаси бўлса (Умдатул фиқҳ).

Савол: Етим боланинг молидан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Балоғатга етмаган етим бола нисобга эга бўлса, унинг молидан закот вожиб бўлмайди. Лекин, фитр садақаси вожиб бўлади. Ундан ташқари унинг молидан садақа қилиш жоиз эмас (Умдатул фиқҳ).

Савол: Қайси нарсаларда закот вожиб бўлади?

Жавоб: Закот қуйидаги нарсаларда вожиб бўлади:

1. Тилло, кумуш, қоғоз пуллар, тангалар;
2. Тижорат моллари, яъни олди-сотти қилинадиган қандай нарса бўлмасин;
3. Чорва моллари – туя, мол, қўтос, қўй, эчки, от;
4. Деҳқончилик маҳсулотлари, яъни қайси турдаги деҳқончилик маҳсулотлари бўлмасин.

Савол: Тиллонинг нисоби қанча?

Жавоб: Тиллодан йигирма динор, кумушдан икки юз дирҳамдир. Йигирма динор тилло 85 граммга, икки юз дирҳам кумуш беш юз тўқсон беш граммга тўғри келади (Кифоя).

Савол: Аёлнинг тақинчоқлари нисобга етадиган бўлсаю закотини тўлашга маблағи бўлмаса, нима қилади?

Жавоб: Мулк кимники бўлса, закот ҳам унинг зиммасига бўлади. Аёл киши тақинчоқларидан закот миқдорчасини сотиб, закотини беради. Агар аёл эридан мени закотларимни тўлаб беринг деб илтимос қилса ва эр адо қилса, хотиннинг зиммасидан закот адо бўлади (Опке масаил унка ҳал).

чиқаради. Масалан, бир аёл беш йил аввал нисобга етадиган тақинчоқларга эга эди. Беш йил ўтгач уларга закот бериш кераклигини билди. Энди бу аёл биринчи йил учун тақинчоқларнинг икки ярим фоизини закотга чиқаради. Биринчи йил закотини адо қилгандан кейин тақинчоқлар яна нисобга етган ҳолатда қолса, иккинчи йил учун закот чиқаради. Бундан кейин яна нисобга етса, учинчи йил учун чиқаради. Шу тариқа тақинчоқлар нисобга етмай қолгунича ўтган йиллар учун йилма-йил закот бериб боради. Закотга етмай қолган йилдан бошлаб закот бермайди. Агар аёлни тақинчоқларидан ташқари ҳожати аслисидан ортиқча маблағи бўлса, закотни чиқаришда уларни тақинчоқларга қўшиб ҳисоблаш лозим.

مَثَأَيَاتِ امَّيَّ حَ دَّؤَيِّ مَلَّوَلَّيَّ حَ، بُوؤُولَا هَلَّعُ قَيَّضَتَيَّ هَزْمُ رَخَا لَلَّ دَّؤَيِّ مَلَّ اذَّو

“Умрининг охиригача (закотни) адо қилмаса, адо қилиш танглашиб бораверади (яъни қийинлашиб бораверади). Ва агар то вафот этгунича (закотни) адо қилмаса, гуноҳкор бўлади” (Раддул мухтор).

أرْمَلَا كَلْمَ يَفِ نَاك اذَّ كَلْذَكْفَ ةَاكْزَلَا هَيَفِ بَجَت لَجْرَلَا كَلْمَ يَفِ نَاك اذَّ يَلْجَلَا نَ ةَاكْزَلَا نَمَ امْمَزَلَيَّ امَيَّفَ ةَاْرْمَلَاو لَجْرَلَا مَكْحَ فَلَئَخِي اَلْ اَضِيْ اُوْرِيْ نَا نَدَلَاو مَهَارْدَلَاك

“Тақинчоқ эркак мулкида бўлса, ундан закот чиқариш лозим. Шунингдек, аёлнинг мулкида бўлса ҳам дирҳам, динор каби ундан закот чиқариш лозим бўлади. Яна эр ва аёлнинг ҳукми закотдан ҳар иккиси зиммасига лозим бўлган нарсанинг ҳукмида фарқланмайди” (Аҳкомул жассос).

Савол: Бир киши закотни фарзлигидан бир неча йилдан кейин хабардор бўлса ва ўтган йилларда қанча маблағи борлигини эслай олмаса қандай қилиб закотини адо қилади?

Жавоб: Тахминан гумони нима тўхтамга келса, ўшандан закот ажратади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Бир кишининг нисобга етадиган маблағи бўлиш билан бир қаторда қарзи ҳам бўлса, нима қилади?

Жавоб:

أَبْ اَصْنَ عَ لَبَّ نَبَّ نَا اَزَلَا يَّ كَزَيَّ فَيَّ هَوَّيَّ دَرْدَقْ بَدَبَّ عَلَلَّ نَوَّيَّ دَمَّو بَبَاتَا كُمَّ لَعَّ ةَاكْزَا لَفَّ

“Китобат қилинган қул ва бандадан қарздорга қарзини миқдорича молидан закот вожиб бўлмайди. Қарзидан ортган моли нисобга етса, ундан закот чиқаради” (Раддул мухтор).

Қарзлар икки қисмга бўлинади: Аллоҳ таоло томонидан талаб қилинган қарзлар, Бандалар томонидан талаб қилинадиган қарзлар.

Бир киши бирор нарсани назр қилиши, каффорот, садақаи фитр, таматтуъ ҳаж қилгувчининг қурбонликлари, қурбон ҳайитининг қурбонлиги каби зиммасида қарз бор инсонларнинг закот нисобига етадиган маблағи бўлса, закотларини адо қиладилар. Чунки, бу қарзлар бандалар томонидан талаб қилинмайди.

Бировдан олинган қарз, мол сотиб олиб эвазига берилиши керак бўлган маблағ, бирор нарсага етказилган нуқсоннинг жаримаси, бирор кишининг бирор аъзосига етказилган жароҳатнинг тавони, адо қилинмаган нақд маҳр, берилмаган келишилган нафақа, бировнинг қарзига кафил бўлиш билан қарздорга айланиш, адо қилинмаган закот кабилар бандалар томонидан талаб қилинадиган қарз бўлганлиги учун нисоб миқдоридан чиқариб юборилади, яъни мавжуд маблағдан аввал ушбулар адо қилинади ва қолган маблағ нисобга етса, ундан закот берилади (Умдатул фиқҳ).

Шу ўринда бир нуқтага эътибор қаратиш лозим. Агар бир инсонга закот бериш вожиб бўлганидан кейин закотини адо қилмай кечиктирган бўлса ва кейин юқоридаги қарзлардан бирортасига дуч келса, аввал закотининг қарзини адо қилади, кейин қолган қарзларини беради. Чунки, закот вожиб бўлгандан кейин бу қарзларга дучор бўлиш закотни соқит қилмайди. Аксинча бўлса, закотни соқит қилади (Умдатул фиқҳ).

Савол: Қарзга берилган маблағларнинг закоти кимга вожиб бўлади?

Жавоб: Усулий қоида шуки, берилган қарзнинг закоти қарз берувчи зиммасига лозим бўлади. Қарз олувчига эмас.

مَتَّ اذْا اَهُتْ اَلْكَزُبِيَجْتَف ؛ فَيَعَضُو ، طَسَوْتَمَو ؛ يَوَق ؛ ؤَة اَلثَم اَم اِل اَدُنَع نَوِي دِل اَن اَم لَع َّ يَوْق ل ل نَوِي دِل اِن م اَم رَد نِي عَبْر اَرْ اَضْبَق دَن ع لَب اَرْ وَف اَل نَكْل ؛ لُ وَح ل ل اِح و اَب اَص ن مَ رَد هُم رَد نِي مَزَلِي اَم رَد نِي عَبْر اَرْ اَضْبَق اَم لُ كَف فِ رَا ج ت ل ا م ل دَب و ض ر ق ك

“Билинки, Имом(Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ)нинг ҳузурларида қарзлар уч хил бўлади: Кучли, ўрта, заъиф. Қарзлар нисобга етиб, бир йил тўлса, қарзлардан закот бериш вожиб бўлади. Лекин, тезда эмас. Балки қарз, тижорат молининг бадали каби кучли қарзлардан энг камида қирқ дирҳам қўлига текканда (ундан бир дирҳам) закот беради. Қачон қирқ дирҳам олса, ундан бир дирҳам закот чиқариб бораверади (Қўлига тегмаган қарзларидан то қўлига тегмагунича закот бермай турса бўлади. Қўлига теккач ўтган йилларнинг закотини беради)”

(Раддул мухтор).

Савол: Қарзи бор киши закотини қандай адо қилади?

Жавоб:

يَكْزُهَنْ يَدْرَثُكَ هَلَام نَا وَ...هَيْلَع ۛوَكْز ال ف هَلَام ب طيحي ني د هيلع ناك نم
باصنل ا غلب اذا لضاف.

Агар қарзи қўлидаги молидан кўп бўлса, қўлидаги моли ўзиники эмас, балки ҳақдорларники саналиб, ундан закот бериш вожиб бўлмайди. Агар қўлидаги моли қарзидан кўп бўлиб, қарзисини чиқаргандан кейин қолган мол нисобга етса, қолган молдан закот беради. (Роддул мухтор).

Савол: Узоқ муддатли қарзларни ҳам закот беришда чиқариб юбориладими? Масалан: Йигирма милёнга беш йилда узиб юборишга уй олса ва қўлида ўн-ўн беш милён пули бўлса, у кишига закот вожиб бўладими?

Жавоб: Қарз икки турга бўлинади. Муъажжал (нақд берилиши керак бўлган) ва муажжал (кейинчалик беришга келишилган) яъни нақд берилиши керак бўлган ва кейинчалик берилиши керак бўлган. Саволдаги қарз муажжал кейинчалик берилиши вожиб бўлган қарзга кириб. У закот беришни манъ қилмайди.

عَنْ مَوْلَانِ مَوْلَى كَلْبٍ وَهَيْفَةَ يَأْوُرُ آلَ دِيَّهِ شَلُّ رَدَّصَلِّ لِقَوِّ عُنْمُيَ آلَ فَيْحَ يَبَّأَنْ عَوَّ
وَجَّوْ مَدَّوْ

عَنْ أَمْرِ رِيَّعٍ نَحَّيَّحُ صَلِّ أَوْ رَهْ أَوْ جَلَّ نَعَّيْنِ أَسْهُ قَوْلِ دَارِ

Абу Ҳанифадан қилинган ривоятда: (Кейинчалик беришга келишилган қарз закотни) Манъ қилмайди.

Содрушшаҳид айтади: Бу борада ривоят йўқ, манъ қилиш ва манъ қилмаслигининг ҳам далиллари бор. Кўҳистоний Жавҳарадан зиёда қилиб: "Саҳиҳ гап шуки, муажжал (бир- икки йилда беришга келишилган) қарз закот беришни манъ қилмайди" деган (Роддул мухтор. 2 ж. 5. с.). **"Шунинг учун қўлидаги боридан закот беради.** (Муҳаммад Тақий Усманий).

Баъзилар ўша йилда беришга келишилган қарзини чиқариб юбориб, қолганидан беради" деганлар. (Холид Сайфуллоҳ Раҳмоний. Ҳинд фикҳ

академияси раиси). Аввалгиси эҳтиётлироқдир.

Савол: Мол нисобга етгандан кейин, унга бир йил айланган бўлиши кераклигида милодий йил эътиборга олинадими ёки ҳижрийми?

Жавоб: Ҳижрий йил эътиборга олинади. (Ҳижрий йил Милодий йилдан 11, 12 кунга камроқ бўлади).

يسمىش ال... يرمق ةكزللا يا اولوح و

“Закотга бир йил тўлиши қамарий йил билан бўлади. Шамсий билан эмас” (Дуррул мухтор.2.ж. 294. с.).

Савол: Тижорат молларидан закот чиқарилаётганда қайси нарҳга эътибор қилинади. Сотиб олинган ёки сотиладиган ёки ўша кундаги нарҳгами?

Жавоб: Ўша кундаги қиймати қанча бўлса, ўшани эътиборга олинади. Қанчага сотиб олгани ёки келгусида қанчага сотилиши эътибор қилинмайди (Фатаво Усманий).

Савол: Тилло ва кумушлардан закот вожиб бўлишда вазн эътиборми ёки қийматми?

Жавоб: Вазн эътиборга олинади.

ابوجو و اءا امهنزو ربتعملا و

“Закотнинг зиммага вожиб бўлиши ва уни (ўз жинсидан) адо қилишда иккисининг вазни эътиборга олинади” (Роддул мухтор. 2.ж. 40. с.).

Савол: Тилло тақинчоғимнинг вазни 85 грамдан кам, лекин унинг ясалиш эътиборидан бозордаги нархи 85 грам тилло нархидан қиммат. Айтингчи, менга закот вожиб бўладими?

Жавоб: Тилло, кумушдан закот вожиб бўлишда, уларнинг бозордаги қиймати эмас, балки вазни эътиборга олинади.

هُتَمِي قَوْمَهُ رُدُّةً ئَامًا ° وَاللِّي قَاتَمُ ةَرَشَعُهُ نَزْوَةٌ ضَفٌ ° وَأَبَّهَ ذُقِي رِبِ إِهَل نَاكٌ ° وَل
أَعَامَجُ إِئِي شَهِي فَبَجِّي ° مَلَنَاتِ ئَامًا ° وَأَنُورُ شَعْرَتِ غَايِ صِل

“Бир кишининг тилло ёки кумуш кўзаси бўлиб, унинг вазни ўн мисқол (42.5 гм.) тилло ёки юз дирҳам кумуш бўлса ва унинг ясалиш эътибори билан қиймати йигирма мисқол тилло (85 гм.) ёки икки юз дирҳам кумуш (595 гм.) бўлса, ижмоан унда закот вожиб бўлмайди”

(Раддул мухтор). Кўзанинг қиймати нисобга етсада, тилло ёки кумушнинг вазни нисобга етмаганлиги сабабли бундай ҳолатда закот вожиб бўлмайди.

Савол: Тилло ва кумуш тақинчоқлардан закот чиқарилаётган пайтда вазн эътиборга олинадими ёки қийматими?

Жавоб:

Тилло ва кумуш тақинчоқлардан закот чиқаришда жинс эътиборга олинади, яъни агар тилло тақинчоқлардан тилло, кумуш тақинчоқлардан кумуш закот чиқармоқчи бўлса, тақинчоқларнинг вазнига қараб закот чиқаради. Агар тилло ва кумуш тақинчоқларнинг закотини уларнинг жинсига хилоф бўлган нарсалар, яъни қоғоз пуллар билан закот чиқармоқчи бўлса, тақинчоқларнинг бозордаги қиймати эътиборга олинади.

هُمَّ يٰٓقُلُوبِ اَلرَّبُّ تَعَالٰى هَسُنَّ حٰجَ فَا لِحٰ نِم ى ى دَا و ل ه نَا ا و ع م ح ا و

“Тилло ва кумушнинг закотини уларнинг жинсини хилофи бўлган нарса билан адо қилса, уларнинг қиймати эътиборга олинади деб, ижмо қилганлар” (Раддул мухтор).

Тилло ва кумуш тақинчоқлар борасидаги асл масала шудир. Лекин, диёримиздаги урфда заргарлар тақинчоқ сотиб олаётган пайтда тақинчоқларнинг ясашига эътибор бермай, вазнига эътибор берадилар, яъни тақинчоқлардаги тиллонинг вазни қанча бўлса, ўша вазн учун пул тўлайдилар. Ясалган ҳолатдаги қийматини эътиборга олмайдилар. Агар заргарлар одамларга тақинчоқ сотсалар, тиллонинг вазнига қараб эмас, ясалган ҳолатига қараб сотадилар. Шунинг учун заргарлар қўлларидаги бор тақинчоқларнинг тиллосининг вазнидан эмас, балки тақинчоқларнинг қийматидан закот чиқарадилар. Тилло тақинчоқ тижорати билан шуғулланмайдиган истеъмолчилар эса, тақинчоқларнинг вазнидан закот чиқарадилар (Имдодул фатаво). Агар тақинчоқларни истеъмол қилувчилар ҳам тақинчоқларини сотишда уларнинг вазнига қараб эмас, ясалган ҳолатига қараб сотадиган бўлсалар тақинчоқлардан закот бераётган пайтда уларнинг қийматидан закот чиқарадилар.

ن م ى دَا ن ل ة ا ة ا م ت ل ت ه و ت ع ا ي ص ل ه ت م ي ق و ن ا ت ا م ه ن ز و ة ض ف ق ي ر ب ا ه ل ن ا ك و ل و
ا ه ت م ي ق ة س م خ ى دَا ن ا و ف ص ن و ة ع ب س ا ه ت م ي ق ة س م خ و ه و ر و ش ع ع ب ر ي د د و ي ن ي ع ل ا
ن ي ي ب ت ل ا ي ف ا ذ ك ع ا م ح ا ل ا ب ة م ي ق ل ا ر ب ت ع ي ه س ن ح ف ا ل ح ن م ى دَا و ل و ، ز ا ج ة س م خ

“Бир кишининг вазни икки юз кумуш дирҳам(595 гм. кумуш)га тенг кумушдан ясалган кўзаси бўлса ва унинг қиймати уч юз кумуш танга бўлса, агар закотини кумушда бермоқчи бўлса, қирқдан бири, яъни қиймати етти ярим бўлган беш дирҳам (кумуш кўзанинг вазни икки юз дирҳамга тенг қиймати эса, уч юз дирҳамга тенг. Икки юз дирҳамнинг қирқдан бири беш дирҳамдир. Кўзанинг қиймати бўлган уч юз дирҳамнинг қирқдан бири етти яримдир) беради. Агар қиймати беш дирҳам бўлган беш дирҳам берса ҳам жоиз. Агар (кумуш кўзанинг закотини кумушдан) бошқа жинсда бермоқчи бўлса ижмоан (бозордаги кўзанинг уч юз дирҳамлик) қиймат эътиборга олинади (ва уч юзнинг қирқдан бири закот сифатида берилади). “Табйинда” шундай дейилган” (Раддул мухтор).

Аёлларнинг тақинчоқлари 85 грам тиллога етса, тақинчоқларнинг бозордаги сотилиш нархи қанча бўлса, ўша нархнинг қирқдан бирини закотга ажратилади (Апке масаил унка ҳал).

بِحِجَاوُلْ اَمَّيْقَ رَدَقَ اِدَّ اَسْنَجَ فَا لْخُ نَمُ ؕ ؕ ؕ اَكْزَ اِدَّ اَءَاكْزَلْ اِ هِي فُ بَجَ تَ يَدُّ اِلْ اَمَّ لْ اِ
اَعْمُ اَجْ اِ.

“Закот вожиб бўлган молнинг жинсининг хилофидан закот берса, вожиб бўлган миқдорнинг қийматини адо қилади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Одамлар сотишда арзон, олишда қимматроқ нархга олишади. Закот чиқаришда қайси нарх эътиборга олинади?

Жавоб: Сотишдаги нархга эътибор қилинади. Валлоҳу Аълам. (Муҳаммад Шафеъ Усманий)

Савол: Одамлар йигирма, ўттиз йиллаб ташкилотларда ишласалар, ҳукумат тарафидан (пенсия)га деб маълум миқдор ушлаб қолинади. Пенсияга чиққач, унга бўлиб-бўлиб бериб турилади. Ўша фонддаги маблағдан закот бериш вожиб бўладими ёки йўқми?

Жавоб: Пенсия қўлга тегмагунча ундан закот вожиб бўлмайди ва қўлга теккандан кейин ҳам ўтган кунларга закот ажратиш вожиб эмас. Чунки, дайн(қарз)ларни учга: қавий (кучли), мутавассит(ўртача), заифга бўлиниб пенсия фондидаги маблағлар заиф дайн ҳисобланади. Заиф дайнлардан закот бериш вожиб эмасдир. (Муҳаммад Шафеъ Усманий, Имдодул фатаво).

Савол: Магазин, дўкон, авто улов эгалари ўзлари уларда иш юритаётган бўлсалар ёки ижарага берган бўлсалар, уларнинг қийматидан закот чиқарадиларми?

Жавоб: Йўқ! Улардан тушган маблағнинг ўзи ёки бошқа маблағларига қўшилиб нисобга етса, ана ўшандан закот ажратилади. (Фатаво Усманий).

مِمَّا دَخَلَ دِيَارَهُ وَبُكْرًا لِبَابِ أَوْدٍ وَ لَزَانَ مِلْثَاتٍ أَوْ نَدَبٍ لِبَابِ ثَوِيٍّ نَكُوسٍ لِرُودِ يَفَسِّيٍّ وَ
عِيٍّ لِّصَالٍ هَجَائِ وَأَوْحَبٌ لِعُغْشَمِ أَهْنَالٍ كَزَلِّ أَمْعَتِ سَالِحِ أَلَسَوِ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

دَعَبٌ لِقَوْلِ الْحَيِّ مَلْ أَمْ بِحَتِّ أَلِةِ رَاجِّتِ لَلِ أَنْ وَكَيْ مَلْ نَبِ بِأَصْنَبِ هِرَادٍ وَأَهْدَبَعِ رَجْ أَوْلَوِ
هَلْ وَقِ يَفِضْ بَقَوْلِ

“Қулни ёки уйни нисоб миқдоридаги қиймат эвазига ижарага берса ва уларни тижорат мақсадида сотиб олмаган бўлса, ижара ҳаққини қўлга олгандан кейин унга бир йил тўлмаса, унга закот вожиб бўлмайди” (Фатҳул қодир).

Савол: мен жўжа сотиб оламанъ. Улар 22 ҳафтада тухумга киришади ва 86 ҳафта тухум қилишади. Кейин уларни сотиб юбораманъ. Ўша жўжалар закот молига қўшиладими?

Жавоб:

عَنْ أَمَلٍ مَدَعِ طَرَشِ بَعْرَاجِّتِ لَلِةِ نَبِ يَكْزِي أَمَّنْ مِئَاوُسِ لَوِ نِي رَجَّحِ لَلِ أَدَعِ أَمَّنْ لِّصَالِ أَوِ
دُقْعِ بِلِ أَمَلِ لِبِ أَمَلِ أَسْ كَ وَهَوِةِ رَاجِّتِ لَلِ دُقْعِ لِ أَوْتِ نِ رَاقُمْ طَرَشِ وَ يَنْتِ لَلِ أَلِ يِّ دُقْمِ لَلِ
ةِ نِقَوْلِ لَلِ أَيْ شِ يَرْتَشِ أَوِ دُقْعِ لَلِ دُعْبِ رَاجِّتِ لَلِ يَنْ وَ لَوِ بِضِ أَرْقِ تِسْ أَوِ رَاجِّ أَوِ أَرْشِ
هَلِ لَعِةِ كَزِ أَلِ عَابِ أَحْبِ رَدَجِ وَ نِةِ أَيْ وَانِ

“Асл қоида шуки, тилло, кумуш ва чорва молларидан бошқасида тижорат нияти билан бўлса, закот берилади ва шарти шуки, ақд қилаётганида тижоратни ният қилиш керак. Ҳоҳ у сотиб олиш, ижарага бериш ёки қарз олиш бўлсин. Агар ақддан кейин тижоратни ният қилса ёки сотмасдан ўзига олиб қолиш мақсадида сотиб олганидан кейин фойда чиқса, сотиб юбораверишни ният қилса, ундан закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

Бу суратда олинадиган тухумнинг қийматидан закот берилади. Агар ўзи нисобга етса ёки бошқа молига қўшилиб нисобга етса. Жўжалардан эса

закот берилмайди. Гарчи тухумдан қолганидан кейин сотиб юбораманъ деган ниятда сотиб олса ҳам. (Фатаво Усмоний).

Савол: Закотни вожиб бўлишини манъ қилувчи қарзлар қайсилар?

Жавоб: Бир кишини маълум миқдорда маблағи бўлиб, қарзи ҳам бўлса, у маблағ ҳожати аслияга машғул бўлиб қолади ва улардан закот бериш вожиб бўлмайди.

يَكْزُهَنْ يَدْرَثُكَ اَلْهَامَ نَا وَ...هَيْلَعِ وَاكْزَالِ فَا لَامِبْ طِيْحِي نِيْدِهَيْلَعِ نَا كْ نَم
بَا صَنْلَا غَلْبَ اِذَا لَضَافَ.

Агар қарзи қўлидаги молдан кўп бўлса, қўлидаги моли ўзиники эмас, балки ҳақдорларники саналиб, ундан закот бериш вожиб бўлмайди. Агар қўлидаги моли қарзидан кўп бўлиб, қарзисини чиқаргандан кейин қолган мол нисобга етса, қолган молдан закот беради. (Роддул мухтор).

Савол: Қайси нарсаларда закот вожиб бўлади?

Жавоб: 85 грам тиллоси бор ёки 595 грам кумуши бор кишиларга закот вожиб бўлади. Қоғоз пул ёки тижорат молларининг қиймати нисоб тилло билан белгиланадиган юртларда 85 грамм тиллонинг қийматига, кумуш билан белгиланадиган юртларда эса, 595 грам кумушнинг қийматига етса, закот вожиб бўлади. Бизнинг диёрларда нисоб одатда тилло билан белгилангани учун қоғоз пуллар тижорат моллари 85 грамм тиллонинг қийматига етса, улардан закот вожиб бўлади. Шунингдек, бирор кишида озгина тилло, озгина кумуш, озгина қоғоз пул бўлса, уларнинг барчаси қўшилса, нисоб (85 грамм тиллонинг қиймати)га етса, улардан закот бериш вожиб бўлади.

كَلْذَبَاسْحَبْ فَا ذَا مَفْ، مَهَارْدُ ءَسْمَخ مَهْرَدِي تَائْمَلُّ كْ يَفْ.

“Ҳар икки юз дирҳамдан беш дирҳам закот вожиб бўлади. Зиёдаси ўшанинг ҳисоби билан” (Шарҳул виқоя).

نُكَيْ مَلْ وَأَنَا أَبُورْضَمْلَاقْ شَمُ فَصَنْبَءَلْاقْ شَمَ نِيْرْشَعْلُ كْ يَفَوْ

“Зарб қилинган бўлсин ёки бўлмасин тиллонинг ҳар йгирма мисқолидан ярим мисқол закот вожиб бўлади” (Фатвои ҳиндия).

تَنْ أَكْ أَمَّ ءَنَّ أَكْ ءَرَا جَّ تَلْ لَ ضَوْرَعِ يَفْ ءَبِجْ أَوْ ءَا كْ زَلَا

عَمَّ دَخَلَ دِي بَعْوَبُ وَكُرِّرَ لِبِأَوْدَوْلِ زَانِمَلْ ثَاثْ أَوْ نَدَبَلْ لِ بَابِ يَثْوَى نَكْسَلْ رُودِي فَسَيَلْوِ
عِيْلْ صَالْ هَجْئِ أَوْحْبُ عُلُوعْ شَمَّ أَهْنَالْ أَلْكَرْلْ أَمْعَتْ سَالِحْ أَلْسَوِ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Ўзи яшаб турган ховлида бир неча хоналар бўлса, улардан фақат иккитасидан фойдаланиб қолганидан фойдаланмаса, асли ҳожатидан ташқари бўлган тақдирда ҳам икки хонадан ташқари хоналардан закот чиқармайди. Агар иккита ховлиси бўлиб, бирида истиқомат қилиб, иккинчисида истиқомат қилмаса ва уни тижорат мақсадида олмаган бўлса, иккисидан ҳам закот чиқармайди. Агар иккинчи ховлини тижорат мақсадида олган бўлса, тижорат молларига қўшиб, у ховлининг закотини чиқаради.

Савол: Ижарага берилган бино, дўкон ва уловлардан закот бериладими?

Жавоб: Улардан закот берилмайди. Балки, улардан тушган маблағ нисобга етса, закот беради.

عَمَّ دَخَلَ دِي بَعْوَبُ وَكُرِّرَ لِبِأَوْدَوْلِ زَانِمَلْ ثَاثْ أَوْ نَدَبَلْ لِ بَابِ يَثْوَى نَكْسَلْ رُودِي فَسَيَلْوِ
عِيْلْ صَالْ هَجْئِ أَوْحْبُ عُلُوعْ شَمَّ أَهْنَالْ أَلْكَرْلْ أَمْعَتْ سَالِحْ أَلْسَوِ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тилло, кумушдан бошқа қимматбаҳо тошлардан ҳам закот чиқариладими?

Жавоб: Бундай тошлар тижорат мақсадида бўлмаса, улардан закот берилмайди. Тилло тақинчоқларга қўйилган бундай тошларнинг вазнини чиқариб ташлаб, соф қолган тилло ёки кумуш вазнидан закот берилади.

وُلُؤْلْ لْ أَوْحَجْ زُورِي فَلْ أَوْتُ وَقْ أَيْ لْ أَلْكَرْهْ أَوْحَجْ لْ أَمْرٌ عَضْفُ لْ أَوْبَهْ ذَلَا يَسْ أَمِي فَ أَلْكَرْ أَلْ
تَنْ سَحْ نْ أَوْحَجْ أَلْكَرْ أَوْ سَحْ نْ لْ أَلْ رِيْ أَسْ وَرْفُ لْ أَوْ دِي دَخْلْ أَوْ دَجْرَبْ زَلْ أَوْ دُرْمُ زَلْ أَوْ نَاجْرَمْ لْ أَوْ
رَبَّنْ عُلْ أَوْ كَسْمُ لْ أَمِي فَ أَمِي أَلْكَرْ أَلْ أَوْ أَمِي قُ تَرْثُ كْ وَ أَعْنُ

“Тилло ва кумушдан бошқа ёқут, фирузаж, гавҳар, маржон, зумрад, забаржад, темир, мис, қўрғошин, шиша каби қимматбаҳо тошлардан закот берилмайди. Гарчи, чиройли тарзда ясалган ва нархи қиммат бўлсада. Мушки анбар кабиларда ҳам закот йўқдир”

(Фатавои ислом савол жавоб).

Савол: Пулни банд қилиш мақсадида олинадиган уйлардан закот чиқариладими?

Жавоб: Уй, ер сотиб олинаётган пайтда одатда учта нарсани ниёт қилинади:

1. Кейинчалик уни сотиб юбораман деб ниёт қилса, ҳар йили закот бераётган йилдаги қийматидан закот чиқариш вожиб бўлади

عَرَّاجَاتُ لَدُنَّ عِلَّةٍ لِّلرَّاقِمْ لَآ هَلَّ نَكَرَاجَاتُ لِّلْأَهْلِ هَارَتْشَا أَمْ وَ

“Тижорат учун сотиб олган нарсаси тижорат учун бўлади. Савдо вақтида тижорат ниёти топилганлиги учун” (Дуррул мухтор).

حَصَّالًا وَوَعَامًا لِإِبَاءِ أَدَّالْ أَمْ وَي رَبَّ تَغِي

“Бил ижмо закотни адо қилиш куни(даги қиймат) эътиборга олинади. Шу саҳиҳдир” (Раддул мухтор);

2. Уй қуриб ўзим яшайман деган ниётни қилса, бундай ҳолатда сотиб олинган ховлининг қийматидан закот чиқариш вожиб бўлмайди.

يَنْكُشُ لِرُودِ فِي سَيِّلٍ وَ

“Яшаб турган ховлисидан закот чиқармайди” (Фатавои ҳиндия);

3. Ҳеч қандай ниётсиз сотиб олиш. Бунда ҳам ундан закот чиқариш вожиб бўлмайди.

عَمَّ خَلَّ دِي بَعَّ وَبُكْرًا لِبَاوَدَوِ لَزَانٍ مَلَّ ثَاتَّ أَوْ نَدَبَ لِبَابِ أَيَّ ثَوَّ يَنْكُشُ لِرُودِ فِي سَيِّلٍ وَ
عِيَّ لَصَّالًا هَجَّ إِوْحَبُ لُغُ شَمَّ أَهَّ نَّأَلُ كَزَلَّ أَمْ عَتَّ سَالِحَ أَلَّ سَوَّ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Иш қуролидан, яъни ишлаб чиқариш даскоҳларидан закот бериладими?

Жавоб:

عَافَتْ نَالَ فِي هُنَّ يَغُّ كَلَّ هَتَّ سَتْ أَلَّ أَمْ تَنَّاكُ أَوْ سَيَّ أَيَّ نِي فَ رَتْ حُمَّ لَأْتَّ أَلَّ كَلَّ دَكَ وَ
كَلَّ هَتَّ سَتْ وَأَدَّرَبَّ مَلَّ أَوْ مَوْدَقُ لَأَكُ

“Шунингдек, касб эгаларининг иш анжомларидан закот берилмайди, яъни ишлатиш жараёнида теша, омбир каби йўқ бўлиб кетмайдиган анжомлар бўлсин ёки (кир ювучининг совун-сўдаси каби ишлатиш жараёнида) йўқ бўлиб кетадиган нарсалар бўлсин” (Раддул мухтор).

Савол: Ишлаб чиқарувчи корхоналардаги қандай моллардан закот берилади?

Жавоб: Корхоналарда икки хил мол бўлади. Биринчиси, хомашёлар. Иккинчиси, тайёр бўлган маҳсулотлар. Закот бериш пайтида иккаласининг қиймати ҳисобга олинади. Лекин, завод, фабрикаларнинг станокларидан закот берилмайди.

نَاكَ إِذَا أَوْلُوهُمُ الْعَمَلِ فِي أَرْثِ الْقَبِيحِ وَالْوَسْوَافِ نَبُوءَاتِ الْإِلَهِ فِي
عَنْصَلِي أَنْ أَرْفَعَهُ وَأَرْفَعَهُ عَابِصًا لِيَرْتَشَأَ وَأَمَّا كَلُومُهُمْ فَلَا فِي أَرْثِ الْقَبِيحِ
أَبِاصْنَعَلَبَ إِذْ أَكْزَلَهُ الْوَيْلُ عَنَّا لَوْلَا عِلْمُ الْوَيْلِ لَعَلَّ أَحْوَجَ أَبِصَانًا لَبَايَتِ

“Ўзидан фойдаланиладиган ва маҳсулотда асари қолмайдиган анжомлардан закот берилмайди. Агар маҳсулотда унинг таъсири қоладиган нарса бўлса, ундан закот берилади. Масалан, инсонларнинг кийимларини ҳақ эвазига бўяш учун бир бўёқчи заъфарон, усфур (ранг) каби рангларни сотиб олса ва улар нисобга ета, унга бир йил тўлса, закот берилади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Тижорат мақсадида нарса сотиб олиб, кейинчалик у фикридан қайтса, бундай ҳолатда у нарсадан закот бериладими? Масалан, бир киши тижорат мақсадида улов сотиб олди. Лекин, кейинчалик фикридан қайтиб, уни ўзи минса, унга закот вожиб бўладими?

Жавоб: Бундай ҳолатда то уни сотмагунича уни закот молига қўшмайди. Лекин, уловни сотмоқчи бўлиб олиб, сотилгунича ундан ўз эҳтиёжларида фойдаланиб турса, ундан закот вожиб бўлади.

هُوَ أَنْ أَمَّ مُمْتُهُ تَمْدِيحًا لَدَدِّ دَعَبِ وَيَوْنَفَ أَلْهُ أَرْثُ شَا لَتَمَّ دُبَعِي أَمْرَةَ رَاجَّ تَلَلِ وَيَقْبِي آل
هُوَ أَكْزَلَهُ هِيَ فِ أَمْسِنَجَبُ عُبَيْ مَلْ أَلْهُ هَاوْنُ نِإْوَةَ رَاجَّ تَلَلِ رِي صَيِ أَلْمَدْمِدْجَلَلِ

“Масалан, бир қулни тижорат мақсадида сотиб олди. Сўнгра (сотиш ниятидан қайтиб) уни хизматидан фойдаланишни ният қилди. Сўнг хизматидан фойдаланишни ният қилар экан, тижоратликдан чиқади. Кейинчалик уни сотмоқчи бўлса, закот вожиб бўладиган молнинг эвазига сотмагунича ундан закот вожиб бўлмайди” (Раддул

мухтор).

Савол: Ҳажга бориш мақсадида ёки уйи йўқ одамлар уй олиш мақсадида ёки улов олиш мақсадида тўплаётган маблағларидан закот берадиларми?

Жавоб: Ҳа, нисобга молик бўлган кишилар шариатда бой саналади. Уйи йўқ одам уй сотиб олиш мақсадида тўплаган қўлидаги моли нисобга етса, закот бериши зиммасига вожиб бўлади.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا كُنْتُمْ فِي سَفَرٍ مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ فَادْفِنُوا بِهِمْ بِأَمْوَالِهِمْ الَّتِي لَكُمْ

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир”
(Раддул мухтор).

Савол: Уй жиҳозларидан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Тилло, кумуш тақинчоқлардан бошқа рўзғор буюмларидан закот вожиб бўлмайди.

وَمَا كُنْتُمْ عَلَيْهِمْ فِي سَفَرٍ مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ فَادْفِنُوا بِهِمْ بِأَمْوَالِهِمْ الَّتِي لَكُمْ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролиларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Шахсий кутубхонадаги китоблар закот молига қўшиладими?

Жавоб: Ўқиш мақсадида олинган китоблар закот молига қўшилмайди.

وَمَا كُنْتُمْ عَلَيْهِمْ فِي سَفَرٍ مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ فَادْفِنُوا بِهِمْ بِأَمْوَالِهِمْ الَّتِي لَكُمْ

“Шунингдек, илм аҳлиданг бўлган кишининг китоблари (закот молига қўшилмайдиган нарсалардандир). **Агар илм аҳлидан бўлмаса ва китоблар қайси турдан бўлмасин, масалан, фикҳ, ҳадис, наҳв қиймати икки юз дирҳамга етса, ундай кишига закот олиш ҳалол бўлмайди”** (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тақсит (нархини бўлиб тўлаш йўли) билан қилинган савдода қайси томон закот беради?

Жавоб: Қоида шуки, закот ҳамма вақт сотувчининг зиммасига вожиб бўлади.

مَتَّ إِذَا أَتَاكَ زُبْحَتَفْ؛ فَيَغْضَوْ، طَسَّوَتْ مَو، يَوْقُ؛ ةَثَالَتْ مَامِإِلْ دَنْعَنْ وِيْدَلْ أَنْ أَمْلَعِ
يَوْقُلْ لَنْ يْدَلْ أَنْ مَآمَ رَدَنْ يَغْبَرْ أَوْضَبَقْ دَنْعَلْ بَ أَرْوَفِ الْ نَكَلْ، لَوْحَلْ لِحْ وَ أَبْأَصْن
مَ رَدُّهُمَ زَلِيْ أَمْ رَدَنْ يَغْبَرْ أَوْضَبَقْ أَمْ لُكْفِ رَاجَتْ لِمَ لَدَبَّ وَضَرْقَكْ

“Билинки, Имом(Абу Ханифа раҳматуллоҳи алайҳ)нинг ҳузурларида қарзлар уч хил бўлади: Кучли, ўрта, заъиф. Қарзлар нисобга етиб, бир йил тўлса, қарзлардан закот бериш вожиб бўлади. Лекин, тезда эмас. Балки қарз, тижорат молининг бадали каби кучли қарзлардан энг камида қирқ дирҳам қўлига текканда (ундан бир дирҳам) закот беради. Қачон қирқ дирҳам олса, ундан бир дирҳам закот чиқариб бораверади (Қўлига тегмаган қарзларидан то қўлига тегмагунича закот бермай турса бўлади. Қўлига теккач ўтган йилларнинг закотини беради)” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши уловини ҳар йили уч миллиондан тўлаб туриш шарти билан уч йилга тўққиз миллионга сотса, сотувчи ҳар йили қўлига тегадиган уч миллиондан закот берадими ёки ҳали қўлига тегмаган тўққиз миллионданми?

Жавоб: Сотувчи уловни тўққиз милёнга сотганида харидор тўққиз милён қарздор бўлди. Қарзга берилган молдан закот чиқарилади. Шунинг учун ҳар йили ҳаққининг ҳаммасидан закот чиқаради, яъни бир кишининг олдида беш юз минг пули бўлса, ундан ташқари одамларда тўққиз милён пули бўлса, у киши закотга эга инсон саналади ва унинг зиммасига тўққиз ярим милён пулидан закот чиқариш вожиб бўлади.

مَتَّ إِذَا أَتَاكَ زُبْحَتَفْ؛ فَيَغْضَوْ، طَسَّوَتْ مَو، يَوْقُ؛ ةَثَالَتْ مَامِإِلْ دَنْعَنْ وِيْدَلْ أَنْ أَمْلَعِ
يَوْقُلْ لَنْ يْدَلْ أَنْ مَآمَ رَدَنْ يَغْبَرْ أَوْضَبَقْ دَنْعَلْ بَ أَرْوَفِ الْ نَكَلْ، لَوْحَلْ لِحْ وَ أَبْأَصْن
مَ رَدُّهُمَ زَلِيْ أَمْ رَدَنْ يَغْبَرْ أَوْضَبَقْ أَمْ لُكْفِ رَاجَتْ لِمَ لَدَبَّ وَضَرْقَكْ

“Билинки, Имом(Абу Ханифа раҳматуллоҳи алайҳ)нинг ҳузурларида қарзлар уч хил бўлади: Кучли, ўрта, заъиф. Қарзлар нисобга етиб, бир йил тўлса, қарзлардан закот бериш вожиб бўлади. Лекин, тезда эмас. Балки қарз, тижорат молининг бадали каби кучли қарзлардан энг камида қирқ дирҳам қўлига текканда (ундан бир дирҳам) закот беради. Қачон қирқ дирҳам олса, ундан бир дирҳам закот чиқариб бораверади (Қўлига тегмаган қарзларидан то қўлига тегмагунича закот бермай турса бўлади. Қўлига теккач ўтган йилларнинг закотини беради)” (Раддул мухтор).

Савол: Бировга қарз берган киши берган қарзидан закот чиқарадими?

Жавоб: Қарз берган одам берган қарзидан буткул умидини узган бўлса, ундан закот чиқармайди. Мабодо, кейинчалик умидини узган қарзи қайтиб келса, қўллига теккан йили учун закот чиқаради. Агар умидини узмаган бўлса, ундан закот чиқаради. Лекин, қўлига теккунича закотни кечиктириши мумкин. Қўлига теккач ўтган йиллари учун ҳам закот чиқаради.

حُحِّيْ صَلِّا وَّوَهُوْ، رَاةَ الْكَزَالِ دَمَّ حُمْ مٌ نَعَوُةَ نَبِيَّ بَهِ لَعَلَّ عَرَجَ لَعَوُا

“Қарз олган киши инкор қилса, қарз бергувчида ҳужжат бўлса, Муҳаммад раҳимаҳуллоҳ наздиларида бундай молдан закот вожиб бўлмайди. Шуниси саҳиҳ” (Раддул муҳтор).

الو هتئالمبو وني دل اب نو يدمل رقي ان نامز يف لب لاقو اذه لى لى تم حر ل ل امو
يف ةمأل مكي ح ى تفأ هب و مدعل لة لزنم ب او هف ه نم ه ص ل خ ت ل ع ن ئ ادل ر د ق ي
ى و ت ف ل ا د ا د م ا

“Раҳматий бун(закот бермаслик)га моил бўлиб: “Замонамизда қарздор қарзига иқрор бўлади, маблағига ҳам, маблағи борлигига ҳам. Лекин, ҳақдор ундан қарзини ундириб олишга қодир бўлмайди. Бас, у мол йўқнинг ҳукмидадир. Ҳакиймул умма Ашраф Али Таҳонавий “Имдодул фатаво” асарларида шундай фатво берганлар” (Фатвои Усманий).

Савол: Бир киши ўн тўрт милёнга яшаш учун уй сотиб олиб, ярим нархини тўлади. Қолган ярмини ҳали тўламагани учун уй уни ихтиёрига ўтмади. Бундай ҳолатда харидор сотувчига берган етти милён пулидан закот берадими?

Жавоб: Сотувчи билан харидор ўртасида олдим-сотдим сўзлари айтилганидан кейин ҳали уй харидор номига ўтмаган бўлса ҳам байъ мукамал бўлади ва сотувчига берилган маблағдан ҳам зиммасидаги қарздан ҳам закот бермайди (Фатвои Усманий).

Савол: Ота билан ўғил савдода шерик бўлса ва улардан бирлари закот бериб, иккинчиси бермаса, нима бўлади?

Жавоб: Ота-боланинг ҳар бирининг тижоратдаги моллари алоҳида-алоҳида ажратилгандаги ҳиссаси нисобга етадиган бўлса, ҳар иккаласининг зиммасига закот вожиб бўлади.

لَامَكَ وَوَدَارْفُونَ لِحَاحِي فِي رَبِّ عِيَامَةَ كَرَّشَلِ لِحَاحِي فِي رَبِّ عِيَامَةَ : أَنْبَاحُ صَأَلِ لِق
بِحَاتِ أَبَاصِ نُّعْلَبِي أَمُّهُنَّ مَرِحَ أَوْلُكُ قَحِي فِي بَاصِ نُّعْلَبِي
أَلْفِ الْإِوَّةِ كَزَلِ .

“Асҳобларимиз: “Шерикчиликда шерикларнинг ҳар бирининг ҳаққида ёлғизликдаги ҳолат эътиборга олинади. У (ҳолат) тўлиқ нисобга эга бўлишдир. Икковларидан ҳар бирининг насибаси нисобга етса, закот вожиб бўлади. Нисобга етмаса, закот вожиб бўлмайди” (Бадоиъус санойиъ).

Савол: Ҳунармандларнинг қилган ишларини ҳаққи нисобга етган бўлса-ю, лекин уни ҳали олмаган бўлсалар ва унга бир йил айланган бўлса, ундан закот бериладими?

Жавоб: Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида меҳнатга бериладиган ҳақлар қўлига тегмагунича ундан закот бериш вожиб бўлмайди.

رَهْمَلَاكُ ضَبَقِي سِتْحَةَ كَزَلِ هِي لِعَبِحَاتِ الْفِي عَضِ نِي دَرَجَالِ نَا حِصَالِ نَأَلِ .

“Саҳиҳ қавл шуки, ужра (иш ҳақи, кейинчалик беришга келишиб олинган маҳр) заъиф дайн(қарз)дир. Маҳр каби то қўлга тегмагунича ундан закот вожиб бўлмайди” (Дуррул мухтор).

Абу Юсуф ва Муҳаммад раҳматуллоҳи алайҳимлар наздида ҳар қандай дайндан закот берилди. Шунинг учун закот бериш эҳтиётлидир.

Савол: Ҳаж учун тўланган маблағдан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Нисобга етадиган маблағга эга бўлиб, унга бир йил тўлган бўлса, закот вожиб бўлади.

يَلْوَقُ بِأَصْنَانِ كُؤَلِمِ أَوْضَارْتُ فِأَبَبَسِ يَأُؤَبَبَسَو

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир” (Раддул мухтор).

Савол: Уйдаги одатда жуда кам ишлатиладиган рўзғор буюмлари закот молига қўшиб ҳисобланадими?

Жавоб: Рўзғор буюмлари гарчи йил мобайнида жуда кам ишлатилса ҳам улар закот молига қўшилмайди. Лекин, кўргазма учун қўйиб қўйилган буюмлар закот беришда закот молига қўшиб ҳисобланмасада, лекин,

қурбонлик қилиш, закот олмасликда ҳисобланадиган нисобга қўшилади.

عَمَّا دَخَلَ دِيَارَهُ وَبُوكِرَ لِبَاوَدٍ لَزَانَ مَلَا ثَاتًا أَوْ نَدَبًا لِبَايْتٍ وَتَنَكُّسًا لِرُودِ سَيْلٍ وَ
عِيَالٍ صَالٍ وَجِئًا وَحَبَّةً لُغْشَمَ أَلَّةِ نَالٍ أَلَزَّ أَمْعَتِ سَالِحِ السَّو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тижорат молларининг айни ўзидан закот берса бўладими?

Жавоб: Тижорат молларининг айни ўзидан закот чиқариш мумкин. Лекин, ўтмай қолган, сифатсиз молларни закотга бериш яхши эмас. Масалан, кийим-кечак савдоси билан шуғулланувчилар қўлидаги кийимларни закот сифатида беришлари мумкин.

وَبَلَّالْإِنْفِئَةِ شَوْمٍ أَوْ قَفْنُتِ أَمْ وَنُوحِ تِ أَمْ أَوْ قَفْنُتِ تَحْرَبُ لَأُولَانَتْ نَلْ
مِيلِعْ

“Ўзингиз суйган нарсадан нафақа қилмагунингизча, ҳаргиз яхшиликка эриша олмасиз. Нимани нафақа қилганингизни Аллоҳ билувчидир” (Оли имрон 92 оят).

Савол: Қарзга берилган маблағни закотга ҳисобласа бўладими?

Жавоб: Закотнинг шарти закот олгувчига закотни мулк қилиб бериш ва закотни адо қилаётган ёки ажратаётган пайтда закот эканлигини ният қилишдир. Аввал берилган қарзни кейинчалик закотим деб ният қилиш дуруст эмас.

زَنَكُلٍ يَفِ أَدَكَهَ بَجَّوَأْمَلِ زَعَلٍ وَأَدَأَلِ لُؤَرَأَقُمْ ؤِيَنَفِ أَوَائِدَأُ طَرَشِ أَمْ أُو

“У(закот)ни адо қилиш шарти адо қилаётган ёки ажратаётган вақтда закот эканлигини ният қилишдир. “Канз”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини ажратиб, бирор фақир номидан уни тижоратга қўйиши жоизми?

Жавоб: Закот адо бўлиши учун закотга ҳақли кишига закотни мулк қилиб бериш шартдир. Закот олувчи закотни қўлга олгандан кейин уни рухсати ила закот молини тижоратга қўйиш мумкин.

يْلَوْحِ بِأَصْنِ رِشْعُ عُبْرُؤُهُ وَوُعْرَاشِ لَأَهَنِّي عِلَامِ عَزَجِ كِيْلَمَتِ يَه

“Закот шориъ тайин қилган мол(бир йил тўлган нисоб)нинг жузъи(икки ярим фоизи)ни мулк қилиб беришдир” (Дуррул мухтор).

Савол: Закотни бўлиб-бўлиб адо қилиш мумкинми?

Жавоб: Закотни ажратиб қўйгандан кейин уни бўлиб-бўлиб бериш жоиздир.

زَنْكُلٍ يَفِ ادَّكَهَ بَجَوَامِلِ زَعْلٍ وَأَدَّالْ لِنَرَأَقُمْ ؕ ؕ يَنْفِ اَوَّئِ ادَّأ طَرَشِ اَمَّ اَوْ

“У(закот)ни адо қилиш шарти адо қилаётган ёки ажратаётган вақтда закот эканлигини ният қилишдир. “Канз”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

ءِ اَرْقُفْ لِّلْ اَدَّالْ اَبْ لَبْ لَزْعْ لْ اَبْ ؕ ؕ دُءُغْ لْ اَوْ نَعُجْ حَيْ اَلَوْ

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул мухтор).

Савол: Олдиндан бир неча йиллик закотни адо қилиш мумкинми?

Жавоб: Нисоб эгаси бир неча йиллик закотни олдиндан адо қилиши мумкин.

بَبَّ سَلْ اِدُّوْجُ وُلِّ حَصِّ بُّصُّ نَلْ وَاَنْ يَنْ سَلْ ؕ ؕ تَاكْزَبْ اَصْنِ وُدَّ لَّجَّ عٌ وَّلَوْ

“Нисоб эгаси бир неча йил учун ёки бир неча нисоб учун олдиндан закотни бериши сабаб мавжуд бўлгани учун дурустдир” (Дуррул мухтор).

Савол: Бир киши бировнинг молидан закот чиқарса, мол эгасидан закот адо бўладими?

Жавоб: Мол эгаси буюрган ёки ижозат берган бўлса, закоти адо бўлади. Акс ҳолда закоти адо бўлмайди.

دَيِ يَفِ اَمَّ اَقُّ لْ اَمَّ لْ اَنَّا كُنَّا فُ كُنَّا لْ اَمَّ لْ اَوْ زَا جَ اَفْ رِيْ عٌ لْ اَلْ ذَلَّ اَمَّ نَعِ هَ رِيْ غَ ؕ ؕ اَكْزَبْ يَدَّ اَلْ جَرِّ
ءِ ؕ ؕ جَ اَرْسَلْ اِي فِ اَدَّكَ اَلْفِ اَلْ اَوْ زَا جَ رِيْ قَ فْ لْ ا

“Бир киши бировнинг закотини ўша бировнинг молидан адо қилса ва мол фақирнинг қўлида турганида мол эгаси унга ижозат берса, закоти адо бўлади. Аксинча бўлса, яъни мол эгаси ижозат берганида фақир уни ишлатиб бўлган бўлса, мол эгасининг закоти

адо бўлмайди. “Сирожия”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Яқин қариндошларим ичида закот олишга ҳақли инсонлар бор. Уларга бу менинг закотим деб берсам уларни ёки ўзимни ҳижолатга қўйяман. Шунинг учун ҳеч қандай сўз айтмай уларга закотимни берсам бўладими?

Жавоб: Закотни унга ҳақли бўлган кишига бериш шарт. Закот деб номлаш шарт эмас.

حَصَّ الْاِيْفِهِي زُجَّتْ اَضْرَقُ وَاَوَّهَ اَمَّ سَوْ لَفٍ ؛ ةَيَمْ سَتَلَل رَابِتْعِ اَل

“(Закотни бераётган вақтда) **Закот деб номлашни ҳеч қандай эътибори йўқ** (лекин, закот деб ният қилиш шарт). **Агар закотни ҳиба ёки қарз деб номласа, саҳиҳ қавлга биноан жоиз бўлади**” (Раддул мухтор).

Савол: Дори-дармон воситалари билан савдо қилувчилар дорилардан закот чиқарадиларми ва дориларнинг ўзини закот сифатида бериши мумкинми?

Жавоб: Бу иш билан шуғулланувчи савдогарнинг маблағи нисобга етса, закот чиқаради. Бундай одам закот сифатида дори-дармон бериши мумкин. Лекин, муддати ўтиб кетган ёки ўтмай қолган дориларни эмас.

يْلَوْحِ بَا صِنْ كَلْمِ اَوْضَارْتُ فَا بَبَسْ يْ اُ هُ بَبَسْ و

“**Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир**” (Раддул мухтор).

Савол: Тилло, кумуш тақинчоқларнинг ишлатилаётганидан закот бериладими ёки ҳожати аслиясидан ташқарисидан бериладими?

Жавоб: Тақинчоқлар хоҳ ҳожати асли бўлсин, хоҳ ҳожати аслиядан ташқари бўлсин улардан закот бериледи.

لَا مُمْعَتْسَالِ اِحَابُمْ اَقْلُ طُمْ اِيْلُ حِ وَا اَرْبِتْ وَا وِلْ وُ مَعَمْ وَا مُمْ نَمْلُ كِ بَوْ رَضَمْ يْفُ مَزَالْ لْ اَوْ اَن اَكْفَيْ كْ اَمَّ هِي كَرْيَيْ فَا نْ اَمْتَا اَقْلُ خْ اَمَّ نْ اَل ؛ ةَقْفَنَّ لْ اَوْ لَمْ جَّ تَلَلْ وَا لْ وَا

“**Иккаласидан ҳар бирининг зарб қилинганида, истеъмолдагисида хоҳ у ишлов берилмаган бўлсин, хоҳ истеъмоли мубоҳ ёки мубоҳ бўлмаган тақинчоқ бўлсин, хоҳ зийнат учун бўлсин, хоҳ нафақа учун бўлсин закот чиқариш лозим. Чунки, иккиси нарсаларнинг баҳоси қилиб яратилган. Бас, у иккиси қандай бўлмасин улардан закот**

берилади” (Дуррул мухтор).

ЗАКОТ ОЛИШГА ҲАҚЛИЛАР

Савол: Закот олишга лойиқ бўлган кишилар кимлар?

Жавоб:

يَفْوُ مُبْرُؤُونَ قَدْرَهُمْ وَأَوْهَى لَعَنَ نِيْلِمَ غَلَّوْ نِي كَسَمَلْ أَوْءَارِقُ فَلَ تَأَقْدُصْ لَأَمِّنْ إِ
مِّيْعٌ هَلَلْ أَوْلَلْ أَمَّ ضَيْرْفِ لِي بَسَلْ لِنْبِ أَوْلَلْ لِي بَس يَفْوْ نِي مِرَاعْلْ أَوْ بَأَقْرَلْ
مِي كَح

“Албатта, садақалар фақирларга, мискинларга, садақа ишида ишловчиларга, кўнгилларини улфат қилинадиганларга, қул озод қилишга, қарздорларга, Аллоҳнинг йўлига ва йўл ўғлиларига берилиши Аллоҳ томонидан фарз қилингандир. Аллоҳ билгувчи ва ҳикматли зотдир” (Тавба 60 оят).

Савол: Кимларга закот бериш жоиз ва кимларга жоиз эмас?

Жавоб: Закот берувчи ўзининг ота-онаси, бобо-момоси ва улардан юқоридагиларга, ўзининг авлодларига ва улардан пастдагиларга, эр-хотин бир-бирига, закотга қурби етадиган ва ўлик нисоб эгаларига, ҳошимийларга закот бериш мумкин эмас.

هُوَ جَوْزُ أُمَّهَاتِ بَيِّبٍ وَأَبْنَيْ قَفَلِ أَكْوَ مَمَّ مَوْلٍ وَ دَالِ وَأُمَّهَاتِ بَيِّبٍ نَمَّ يَلِ إِالِ وَ

“Ораларида ота-болалик, қуллик ёки эр-хотинлик риштаси борларга закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

أَبْأَصْنُ كَلْمَ يَنْ مَّ يَلِ إِةَ كَزَلْ أَعْفَدُ زُجَّيْ أَلِ

“Закотни нисобга молик бўлганларга бериш жоиз эмас” (Баҳрур роиқ шарҳу канзуд дақоик).

يَلِ صِي بِنَلْ أَدَجْ بَلَطْمَلْ دَبْعَانْ بَسَابْعَلْ أَوْ، ثِرَاحِلْ وَنَبْ: مَهْوَمِ شَاهِ بِنَبْ يَلِ إِالِ وَ
يَلِ صِي بِنَلْ أَمَّ بِلَاطِ بَيِّبٍ أَدَالِ وَأَلِ قَعْو، رَفَعَجْو، يَلِ عْ وَنَبْ وَ مَلِسْ وَ هِي لَعْلَلِ
بِهِلْ بَيِّبٍ أَوْ نَبْ أَلِ، مَلِسْ وَ هِي لَعْلَلِ

“Бани ҳошимга ҳам закот берилмайди. Улар: Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг боболари Абдулмутолибнинг икки ўғли Ҳорис билан Аббоснинг авлодларидир. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакилари Абу Толибнинг авлодлари бўлган Али, Жаъфар, Ақийлларнинг авлодларидир. Абу Лаҳабнинг авлодлари

закот олмаслик ҳукмидан мустаснодир” (Шарҳул виқоя).

Савол: Кимга закот бериш афзал?

Жавоб:

يَلِيْمٌ مُّثَوِّخًا وَّوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا
وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا
وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا
وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا وَوَالِدًا يُلِيًّا

“Закот, фитр ва назрга ҳақлилар қуйидаги тартибда бўлади:

1. Ака-ука, опа-сингил;
2. Уларнинг фарзандлари;
3. Амаки ва аммалар;
4. Уларнинг фарзандлари;
5. Тоға ва холалар;
6. Уларнинг фарзандлари;
7. Юқоридагилардан ташқари қариндошлар;
8. Қўшнилари;
9. Касбдошлар;
10. Ҳамшаҳарлар ёки қишлоқдошлар. “Сирожул ваҳҳааж”да шундай дейилган (Фатвои ҳиндия).

Савол: Аёл ҳошимий бўлиб, эр ҳошимий бўлмаса, улардан туғилган фарзандларга закот берса бўладми?

Жавоб: Бўлади.

مِنْ شَأْنِ مَنْ بَرَّ نَمُوْمُهٗ اَدْعَى نَمُوْمٌ يُلِيًّا يُلِيًّا يُلِيًّا

“Ҳошим авлодидан бошқаларга закот бериш жоиздир” (Жавҳаратун наййира). Насаб эр томонидан бўлади аёл томонидан эмас.

Савол: Зоҳирий кўринишидан закот олишга лойиқ кишига закот берса бўладими?

Жавоб: Ҳар бир нарсада зоҳир эътиборга олинади. Агар дилингизда у кишига закот беришни лойиқ деб топсангиз, унга закот беришингиз мумкин.

هُنَّ مَلَائِكَةٌ وَأُولَئِكَ عَدُوٌّ لِيَوْمِئَذٍ وَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَرَحْمَتِهِ لِيَاْذِكُرُوا اللَّهَ عَدُوًّا لَهُ وَالْغَافِلِينَ وَأُولَئِكَ يَجْزِي اللَّهُ أَمْوَالَهُمْ لِيُؤْتُوا لَهَا فَزَلَّتْ عَنْ رُءُوسِهِمْ وَنَبَتِ كَالَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنَ الْمَدِينَةِ بِأَمْوَالِهِمْ آلِهَةً لَا يَتَذَكَّرُونَ فِيهَا لِيُؤْتُوا حَسْبَهُمْ فَجَزَاهُمْ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ .

“Агар шак қилса ва фақир бўлса керак деб қасд қилса, унинг ғолиб фикри закот олишга лойиқ деган тўхтама келиб, унга закотини берса ёки ўша шахс ундан закот сўраса ва у закотини берса ёки фақирлар сафида турганини кўриб унга закотини берса, кейинчалик закот сарфланадиган маҳал экани маълум бўлса, бил ижмо закоти адо бўлади. Шунингдек, ҳолати маълум бўлмаса ҳам. Аммо, бой ёки хошимий ёки кофир ёки хошимийнинг мавлоси ёки ота-онаси ёки фарзандлари ёки эри ёки хотини эканлиги маълум бўлиб қолса, Абу Ҳанифа, Имом Муҳаммад раҳимаҳуллоҳлар қавлига кўра закот адо бўлади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини олувчи закот олишга лойиқми ёки лойиқ эмасми ўйлаб ўтирмай унга закотини бериб юборса, кейин закот олувчи нисоб эгаси эканлиги маълум бўлиб қолса, нима қилади?

Жавоб:

هُنَّ نِسَابَاتٌ لِزَوْجِ الْجَالِ عَوَّافٌ وَمَا لَمْ أَفْرَصَ مِنْهُنَّ أُولَئِكَ أَبْرَارٌ رَطَّحَ فِي مَلَوٍ ، أَعَادَ فَدَادُوا فِي فَرَصَ مَزِيغٍ

“Бир киши закот олувчини закот олишга лойиқ ёки лойиқ эмаслигини ўйлаб ўтирмай закотини берса, закоти адо бўлади. Лекин, кейинчалик закот олувчи закот олишга лойиқ эмаслиги маълум бўлиб қолса, қайта закот беради” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот пули билан бирор кишини уйини таъмирлаб берса бўладими ёки уй эгасига мулк қилиб бериб, ўзинг таъмирлаб ол дейилладими?

Жавоб: Закотда закот олувчи фақир бўлиши ва унга закотни мулк қилиб берилиши закотни адо бўлиш шартларидандир. Шунинг учун закот олувчига закотни мулк қилиб бериш лозим. Закотни олгандан кейин таъмирлаш ҳаққини закотдан адо қилса бўлади.

يَفِ ادَّكَ اَبَسَتَكُم اَحْيَا صَنَاكَ نَاوِ ، بِاَصْنَالَا نَمَلَّ قَا كَلَمَّ يَنَمَ لِي اَهُغَفَدُ زُوَجَّ يَو
يِدَّه اَزَلَا

“Закотни нисобга етмаган маблағга эга бўлган кишига бериш жоиздир. Гарчи у солонат ва касб қилиб топишга қодир бўлса ҳам. “Зоҳидий” да шундай келтирилган” (Фатавои ҳиндия).

Савол: Закот молдан қариндошларининг тўйини қилиб берса бўладими?

Жавоб: Бундай суратда тўй эгаси қарзга пул олиб, тўй қилгач, қарзини тўлаш учун унга закот бериш мумкин.

رِي قَفَلَا لِي اِلَّغَفَدَلَا نَمَ لِي وَ اُنِّي دَلَا هِي لَعَنَمَ لِي اِلَّغَفَدَلَا

“Қарзи бор кишига закот бериш фақирга закот беришдан кўра афзалдир” (Баҳрур роиқ).

زُوَجَّ يَ اَلدَّوْمَ اُرِّي غَبَنَاكَ نَاوِ ، زُوَجَّ يَدَّوْمَ اَبَنَاكَ نَاوِ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا لَ اَمَّا L
نُنِّي دَلَا طَقَسَو

“Бир киши молининг закотидан фақирнинг қарзини адо қилса, агар унинг (фақир қарзимни тўлаб қўйинг деган) буйруғи билан бўлса закоти адо бўлади. Агар буйруғисиз бўлса, закоти адо бўлмайди. Лекин, фақирнинг қарзи соқит бўлади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот беришга қодир бўлмаган кишилар закот олса бўладими?

Жавоб: Ҳозирда кўплаб инсонларнинг ҳузурида ҳожати аслийдан ташқари фарзандлари учун олиб қўйилиб, уларга мулк қилиб берилмаган буюмлар (агар фарзандларга мулк қилиб берилган бўлса, ота-онанинг мулки ҳисобланмайди), кўчмас мулклар, йилни кўп қисмида ташқарида боқилмайдиган ҳайвонлар, кўтариб қўйилган уловлар тижорат мақсадида бўлмасада, ҳожати аслийдан ташқари бўлиб, уларнинг қиймати нисобга етса, бундай кишиларга закот олиш ҳалол бўлмайди.

وَ اَمَّا اَوَسَّ وَا مَهَارْدُ وَا رِي نَا نَدَنَا كَلَامَ يَ اَبَا صَنَا نَمَلَّ قَا كَلَمَّ يَنَمَ لِي اَهُغَفَدُ زُوَجَّ يَ اَل
يَفِ ادَّكَ هَنَسَلَا اَعْيَمَجَ يَفَدَّوَتَجَا حَنَعَا لَ اَفَدَّرَا جَلَا رِي غَلَّ وَا رَا جَلَلَا اَضُوْرُع
يِدَّه اَزَلَا

“Қанақа молдан бўлмасин динор, дирҳам, чорва моллари ёки тижорат учун ёки тижорат учун бўлмаган моллар йилнинг ҳамасида аслий ҳожатидан ортиқча бўлиб, нисобга етган бўлса, бундай кишига закотни бериш жоиз бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши келини ва куёвига закотини берса бўладими?

Жавоб: Закот олишда эътиборга олинган етарли маблағга эга бўлмасалар закот олишлари жоиздир.

هُنَّ فِيْ نَحْرِ رَاثَاتٍ وَهِنَّ بَالِحٌ وَزَوْجٌ وَأَبُوهُ يَبْأَةُ حُزْنًا لَّا يُغْفَرُ لَهُ زَوْجٌ وَلَا وَ

“Закотни ўғай онасига, келинига ва куёвига бериш жоиздир.

Татархонияда шундай дейилган” (Раддул мухтор). Булар закотни олганларидан кейин хоҳлаган кишисига сарфласа бўлади.

Савол: Закот олишга лойиқ бўлган ака-укалари туриб, ўзгаларга закот берса бўладими?

Жавоб: Закотни биринчи закот олишга лойиқ ўз яқинларига берилади. Яқинлари қанча яқин бўлса, закот олишга шунчалик ҳақли бўладилар. Булар турганда ўзгаларга закот бериш афзал эмас.

وَالْيَتَامَى وَالسُّبْحَانَ مَا فِيْ يَدَيْهِمْ مَّا كُنْتُمْ تُرِيدُونَ وَالرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَالْحَالِفُونَ مَا فِيْ يَدَيْهِمْ مَّا كُنْتُمْ تُرِيدُونَ وَالرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَالْحَالِفُونَ مَا فِيْ يَدَيْهِمْ مَّا كُنْتُمْ تُرِيدُونَ وَالرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَالْحَالِفُونَ مَا فِيْ يَدَيْهِمْ مَّا كُنْتُمْ تُرِيدُونَ

“Закот, фитр ва назрга ҳақлилар қуйидаги тартибда бўлади:

- 1. Ака-ука, опа-сингил;**
- 2. Уларнинг фарзандлари;**
- 3. Амаки ва аммалар;**
- 4. Уларнинг фарзандлари;**
- 5. Тоға ва холалар;**
- 6. Уларнинг фарзандлари;**
- 7. Юқоридагилардан ташқари қариндошлар;**
- 8. Қўшнилар;**
- 9. Касбдошлар;**
- 10. Ҳамшаҳарлар ёки қишлоқдошлар. “Сирожул ваҳхааж” да шундай дейилган (Фатвои ҳиндия).**

Савол: Пулдор аёл закотидан эрининг қарзини тўласа бўладими?

Жавоб: Йўқ.

أَوْجُوزَ لِي إِذْ أَرْمَلْتُ أَعْفَدْتُ آلَ وَ ، دَاعِعَ عَفَانَمَ لِي فِي كَارْتِ شَالِدِ وَتَأْرَمَ لِي لِي إِعْفَدِي آلَ وَ
رَةَ إِدْهَلِي فِي آذْكَ - لِي لَاعَتْهُ لَلْأَمْحَر - عَفْفِي نَحْ يَبْأُذْنَعِ .

“Одатда манъфаатлар муштарак бўлгани боис Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида эр аёлига, аёл эрига закотини бермайди. “Ҳидоя” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Фарзандларининг бойлиги нисобга етган камбағал аёлга закот бериш мумкинми?

Жавоб: Бундай аёлнинг нафақаси фарзандлар зиммасига вожиб бўлади. Агар фарзандлар зиммаларидаги вожиб амални, яъни оналарини нафақасини адо қилмасалар, бундай аёлга закот бериш жоиз бўлади.

يَفُوهُ وَفَلْأَخْ نِإِوْءَآرْقُفْ أُونَاكَ إِذْ هِتْ آدَجْ وَهَدَا جَحْ أَوْ هَيْ وَبَأْ لِي لَعَقَفْ نُيْ نِأَلْ لُجْرَلْ لِي لَعَو
وَنِي د .

“Кишининг зиммасига фақир бўлган ота-она, бобо-момоларнинг нафақаси вожиб бўлади. Гарчи уларнинг дини бошқа бўлса ҳам” (Ҳидоя).

بِأَصْنَانِ لِي نُوْدَ أَمْ وَهَوْءِ عَيْ شِ شَ نِأَدَا هَلْ نَمَ وَهَوْءِ رِي قَفْ لِي أَلْهُنَم .

“Фақир ҳам закот олувчилардандир. Фақир - нисобга етмаган бироз нарсаси бор кишидир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бой кишининг аёлига закот берса бўладими?

Жавоб: Бўлади. Чунки, аёл эрнинг бойлиги билан бой бўлиб қолмайди.

هَيْ بَأْ لِي نَغَبْ أَيْ نَغْ دَعْيُ الْهُنْ إِفْرِي بَكُ لِي لِي فَالْخَبْ هَيْ بَأْ لِي نَغَبْ أَيْ نَغْ دَعْيُ لِي لِي فَطَلْ أُنْ
رَحَبْ لِي لِي فِي حَمْمُ أَيْ نَغَبْ لِي لِي فَطَلْ أَلْ وَ أَوْجُوزَ لِي نَغَبْ لِي لِي فَطَلْ أَلْ وَ هُنْ بَأْ لِي نَغَبْ لِي لِي فَطَلْ أَلْ وَ

“Балоғатга етмаган бола отасининг бойлиги билан бой саналади. Балоғатга етганнинг хилофи ўлароқ. Чунки, у отасининг бойлиги билан бой саналмайди. Шунингдек, ота ҳам фарзандининг, аёл эрининг, балоғатга етмаган бола онасининг бойлиги билан бой саналмайди” (Раддул муҳтор).

Савол: Соҳиби нисоб одам вафот этиб, бойлиги ҳали балоғатга етмаган болаларига мерос бўлиб қолса, улар зиммасига закот вожиб бўладими?

Жавоб: Балоғатга етмаган болаларнинг молидан закот берилмайди.

بِسْـبَبِ صَيْلَعِ أَكْزَلِ سَيْلَفِ غَوْلِ بَلْأَوْ لِقَوْلِ الْإِسْلَامِ

“Закот бергувчи оқил ва балоғатга етган бўлиши закот бериш шартларидандир. Шунинг учун балоғатга етмаган болага закот бериш вожиб бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўзини мискин қилиб кўрсатган кишига закотини берган киши савобга эга бўладими?

Жавоб:

هُنَّ أَرْطِي وَيَحْجُجِي مَلَّحَتِي مَلَّوْكَشْ وَأَفْرُصَمَ رِيَّغُهُ نَظْمُ نَمَلِ عَفَدَفِ يَحْتَوْلُ أَمَّا
رُونَ لِي فُهُمَّامَتَوْ، هُمَدَعُ نَظْمُ نَمَلِ أَفْأَلْخِ حِيحْ صِلَالِي فَيَحْجُجِي فُفْرُصَمَ

“Закот олишга лойиқ бўлмаса керак деб гумон қилган кишисига ёки закот олишга лойиқмикин ёки лойиқ эмасмикин деб шак қилиб, закот олишга лойиқ деб қасд қилмасдан закотини берса, олган киши закот олишга ҳақли бўлса, закоти адо бўлади. Аксинча бўлса, йўқ” (Раддул мухтор).

Савол: Тиламчига закотини берса бўладими?

Жавоб: Аввало, бир кунлик егулиги бор кишига тиламчилик қилиш ва уларга садақа ва закотни бериш ҳам ҳаромдир. Кўча-кўйда ёки хонадонларга тиланиб келган кишиларга берадиган нарсасини ҳадя деб ният қилса, ҳаром амалдан қутилиб қолади.

حِيحْ صِلَالِ أَكْزَلِ عَفْلَابِ وَأَلْعَفْلَابِ هَمْوَيُّ تَوْقُ هَلْ نَمَّ أَيْ شِلَّ أَسَيِّ نَأْلَحِي أَلْهُنَّ
مَّحْمُولِ يَلَعِ وَتَنَاعِلِ هَتَلَّحَبْ مَلَعُنْ لِي هِي طُعْمُ مَثْأَيِّ وَبَسْتَكُمُّ لِي

“Ҳақиқатда уйда бир кунлик егулиги бор ёки егулигини топишга қодир бўла туриб тиланиш ҳалол бўлмайди ва тиланган кишининг ҳолатини билиб туриб унга садақа қилгувчи киши ҳам гуноҳкор бўлади. Ҳаром ишга ёрдам қилганлиги учун” (Раддул мухтор).

Савол: Қарзга берилган маблағни закот ўрнига ҳисоблаш мумкинми?

Жавоб: Мумкин эмас. Чунки, закотнинг адо бўлиш шарти закотни бераётган вақтида закот эканлигини ният қилишдир. Лекин, фақир

қарздорға қарз бергүвчи закотини мүлк қилиб бериб, сўнгра ундан қарзини қайтариб олса бўлади. Аммо, қарздор бой бўлса, бундай қилиш дуруст эмас.

هٰنّٰنّٰيْ دّٰنّٰعْ اَهْدُخْ اَيّٰ مّٰثُتْ هٰتَاكْ زَرِيْقَ فِ لْاَهْ نّٰوِيْ دَمّٰ يَطْعٰيْ نّٰنّٰ زَاوَجْ لْاَهْ لِيْ حَوّٰ

“Закотни қарздан адо бўлиш йўли, ҳақдор фақир қарздорға закотини бериб, сўнг уни қарзи эвазига қайтариб олишидир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир кишига нисоб миқдоридан ортиқроқ закот бериш мумкинми?

Жавоб: Закот олувчи қарздор бўлса ва олган закотини қарзига тўласа, закотдан ҳеч нарса ортиб қолмаса ёки икки юз дирҳамдан озроқ маблағ ошиб қолса, зарари йўқ. Агар бир кишига нисобга етадиган миқдордаги закот берса-ю, у фақир аёли ва болаларига тарқатиб чиқса, бирортаси ҳам нисоб эга бўлмаса жоиз бўлади. Лекин, аёли ва боласига закот пулини мүлк қилиб бериши шартдир.

وَ اَوْ اَيّٰ شْ هٰلَ يَ قُبّٰيْ اَلْ هٰنّٰنّٰيْ دَرّٰهَبْ يَ صَاقْ وَ لْ اَمّٰ رَاذِقْ مّٰ هٰيْ لْ اِغْفَا فَدَفّٰ اَنّٰوِيْ دَمّٰ نّٰ اَكْ نّٰ اِفّٰ
هٰبْ سّٰ اَبّٰ اَلْ نّٰنّٰيْ تَ اَمّٰ لْ اَنّٰوِيْ دَرّٰهَبْ يَ

“Агар қарздор бўлса ва унга қарзини тўлаганда ҳеч нарса ортиб қолмайдиган ёки икки юз дирҳамдан камроқ ортиб қоладиган миқдорича бир кишига закот берса, зарари йўқ” (Фатвои ҳиндия).

بَحّٰ اَصّٰ نّٰ اَكْ وَ اَنّٰوِيْ دَمّٰ هٰيْ لْ اِغْفَا فَدَمّٰ لْ اَنّٰ اِذَا اَلّٰ رَثْ كْ اَوْ اَبّٰ اَصّٰ نّٰ رِيْقَ فِ اَطْعٰ اِوْرْ كْ وَ
اَلّٰ فِ اَبّٰ اَصّٰ نّٰ هٰنّٰنّٰيْ دَرّٰهَبْ لُضْ فِ يْ اَلّٰ وَ اَلّٰ كْ صُحّٰيْ اَلّٰ مّٰ هٰيْ لْ اِغْفَا فَدَمّٰ لْ اَنّٰوِيْ دَرّٰهَبْ يَ
حّٰ اَبّٰ اَصّٰ نّٰ اَكْ وَ اَنّٰوِيْ دَمّٰ هٰيْ لْ اِغْفَا فَدَمّٰ لْ اَنّٰ اِذَا اَلّٰ رَثْ كْ اَوْ اَبّٰ اَصّٰ نّٰ رِيْقَ فِ اَطْعٰ اِوْرْ كْ وَ

“Фақирга нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳдир. Закот олувчи қарздор бўлса ёки фарзанди кўп бўлиб, уларга тарқатиб чиқса, бирортаси ҳам нисобга эга бўлмаса ёки қарздан қолгани нисобга етмаса, нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳ эмас. “Фатҳ” да шундай дейилган” (Раддул мухтор).

Савол: Уйсиз кўчада қолган кишига уй олишга етадиган миқдорда закот берса бўладими?

Жавоб: Бир кишига нисобга қодир бўладиган миқдорча закот бериш жоиз эмас. Лекин, закот бергүвчи закотига уй сотиб олиб, закотга ҳақдор кишига бу менинг закотим деб берса жоиздир. Чунки, олгүвчи ҳожати

аслияга эга бўлиб, ёнида нисоб миқдорича маблағ ошиб қолмайди.

وَوَهْمَانُ رِيغٍ بِأَصْنِ رَدَقٍ وَأَبْأَصْنِ لَانُودِ أَمْ وَوَهْمٍ عَيْشِ نَدَاهُ لَمْ وَوَهْمٍ رِيغٍ قَالِ
أَذِي مَانُ رِيغٍ رِيغٍ تَكِ بَصْنِ كَلِمِ رِيغٍ قَالِ نَعْمُ هُجُوعِي أَلْفِ عَجَالِ فِي قَرَعَتِ سُمْ
رِيغٍ قَالِ حَتْفِ فِي أَدَكِ عَجَالِ بَابِ قَرَعَتِ سُمْ تَنَآكِ

“Фақир - нисобга етмаган ёки ҳожати аслияга ишлатиладиган ўсмайдиган нисобга эга бўлган кишидир. Ҳожати аслия билан банд ўсмайдиган нисоблар фақирни фақирлигидан чиқармайди. “Фатхул қодирда” шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия). Уйлар ҳам ҳожати аслия билан банд бўлган ўсмайдиган молдир.

Савол: Ойлик маош, усталар ишлатиб уларга бериладиган ҳақнинг ўрнига закот берса бўладими?

Жавоб: Жоиз эмас. Лекин, маошга қўшимча тарзда бу менинг закотим деб ният қилиб, берса бўлади.

هُوَ فِي لِحْلَالِ نَاكَ نِ إِهْرَجَ أَتْسِي مَلَو، رَفِي لِحْلَالِ لِي إِمْلَعُ لِعَفْدِي أَمَبَاكَ زَلَا يَوْنُ وَلَو
أَلْفِ الْإِو، هُ أَزَجَ أَضْيَ أَنْ أَيَّ بَصَلِ إِمْلَعُ هُ عَفْدِي مَلَو لِحْلَالِ حَبِ

“Муаллим ўринбосарини ижарага олмай туриб, унга бераётган нарсасини закот деб ният қилса, агар ўринбосар муаллим унга ҳеч нарса бермаса ҳам болаларга таълим бераверса, закотни олиши жоиз. Агар муаллим бирор нарса бермаса, болларга таълим бермайдиган бўлса, муаллим берган закоти ойлик маош бўлиб қолади закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бошқа дин вакилларига закот берса бўладими?

Жавоб: Жоиз эмас.

عَوَطَّتْ لَلِةَ قَدَصُ فَرْصُ زُوجِي وَوَقَاتِ الْإِبَابِ مَهْيَلِ لَلِةَ كَزَلِ أَرْصُ زُوجِي أَلْفِ مَذَلِ أَلْمَأُ
قَاتِ الْإِبَابِ مَهْيَلِ

“Зимий(бошқа диндаги ватандош)ларга закот бериш бил иттифоқ жоиз эмас. Лекин, нафл садақаларни уларга бериш бил иттифоқ жоиздир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Даволангучи фақирнинг муолажа ҳаражатларини тўлаш билан закот адо бўладими?

Жавоб: Закотнинг адо бўлиши учун фақирга закот мулк қилиб берилиши шартдир. Шунинг учун закотни аввало унга мулк қилиб берилади, сўнгра у ҳаражатларини тўлайди.

أَهْضَبُ قِيَمًا مُمْتَدَّةً لِمَتَى الرِّيْقِ لِيَلِيَّةِ الْكُزْلِ عَفَادًا

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Мадрасага закот бериш мумкинми?

Жавоб: Мадрасадаги закот олишга лойиқ талабалар номидан вакил бўлиб, бир киши закотни қабул қилиб олса, сўнгра уларга тарқатиб берса, закот бергувчидан закот адо бўлади.

أَهْضَبُ قِيَمًا مُمْتَدَّةً لِمَتَى الرِّيْقِ لِيَلِيَّةِ الْكُزْلِ عَفَادًا

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Етимхоналарга закот бериш мумкинми?

Жавоб: Етимхонадаги фақир болаларга закотни мулк қилиб берса, закот адо бўлади. Агар бир шахсга мулк қилиб бермай, етимхонанинг ташкилий ишларига закотни сарфласа, жоиз эмас. Масжид қурилиши ва унинг камунал тўловларига сарфланганда закот адо бўлмагани каби закотга ҳақдор бўлган кишиларга закот берилмаса, закот адо бўлмайди.

تَأَقْرَبُ طَلَبُ الْحَالِصِ إِوْتِ أَيِّ اقْسَلِ أَوْ رَطَانَ قَوْلِ أَدَّكَ وَبِحَسَمِ لِمَتَى الْكُزْلِ ابْيَنْبِي نَأُزُوجِي أَلِو
هِيَ فَكَيْ لِمَتَى أَلِو دَأُحُجُّ أَلِو حُجُّ أَلِو رَأُهَنْ أَلِو يُرَكُّ وَ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўликни кафанлашга закотни сарфлаш мумкинми?

Жавоб: Закотни адо бўлиши учун мулк шартдир. Вафот этган киши кафанни мулк қилиб ололмайди. Шунинг учун закотидан кафанлик олиб, кафанлаш билан закот адо бўлмайди. Лекин, вафот этган кишининг фақир яқинларига ёки бегона бир фақир кишига закотини мулк қилиб берса, у эса, уни кафанликка ишлатса, закоти адо бўлади.

نُكْرِلْ وَأَوْهَهُ نَمَكِي لِمَ لِمَ إِعْنَالِ تَيَمَّ أَوْبُ نَفَكِّي الْوُدْجِ سَمَّ أَوْبِ يَنْبُيَ الْوُ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

أَمْ هَلْ أَبَاوْثَلِ الْوُكَيْفِ نَفَكِّي وَهُ مَثْرِي قَفِ يَلَعُ قُدَّصَتْ لَأَوْبِ نِي فَكَّتْ لَأَوْلِي حَو

“Закот билан маййитни кафанлаш йўли, аввало закотни бир фақирга берилади, сўнгра фақир у билан маййитни кафанлайди. Шунда иккисига ҳам савоб бўлади” (Раддул мухтор).

Савол: Закотига дон-дун олиб ҳайвонларга едириш билан закот адо бўладими?

Жавоб: Закот адо бўлмайди. Чунки, бу ерда закотни фарзи бўлган мухтож мусулмонга мулк қилиб бериш топилмаяпти.

الْأَكْزَلِ أَيَّوَانُ هَذَنْعُ هَمَّ طَأْ وَلَوْ كِي لِمَ تَلِ قِي رَطَبُ الْإِمَّاعُ طَأْ أَلِ هِي فِ يَفَكِّي الْفِ يَفَكَّتْ

“Закотни адо бўлиши учун (мусулмонларни) таомлантириш кифоя қилмайди. Лекин, таомни мулк қилиб берса, закоти адо бўлади. Закот бергувчи ўзининг ҳузурида закотнинг нияти билан одамларга таом берса, закотни адо бўлишига кифоя қилмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Закот пулидан бир қишлоққа сув ёки газ олиб келиб бериш мумкинми?

Жавоб:

تَأَقْرَطَلِ أَحَالِصِ إِوْ، تَأَيِّقُ سَلِ أَوْ رَطَانَ قَوْلِ أَدَكَ وَ، يَجْ سَمَّ لَأَوْلِي لَأَبِ يَنْبُيَ نَأْ زُوجِي الْوُ هِي فَ كِي لِمَ تَلِ أَمَّ لُكْ وَ دَأَوْجُ لَأَوْ حُحْ لَأَوْ رَأَهْ نَأْ أَلِ أَيْرَكَ وَ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини тижоратга қўйиб, тушган пулидан ғариб бечораларга сарфлаб турса, бўладими?

Жавоб: Закот ўз эгаларига мулк қилиб бериш билан адо бўлади. Мулк қилиб бергандан кейин улар закот маблағини нима қилсалар ўзлари

биладилар.

أَهْضَبُ قِيَمَةٍ أَمْ غُفْدَلُ مَتَى الدَّرِيْقُ فَلَإِ عَلَى الْكُزْلِ عَفَدَ إِذْ

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўлиб кетган кишининг қарзини бир киши ўз закотидан адо қилиши жоизми?

Жавоб: Жоиз эмас. Чунки, маййитга мулк қилиб бериш деган нарса топилмаяпти.

كَيْ لِمَ تَلِ وَهُوَ أَوْ نَكْرًا مَادِعُنَا لَتَيِّمًا لِنَيْدِ أَوْبِ يَضُوقِي أَلَوْ

“Закот билан маййитнинг қарзи тўланмайди. Чунки, унда закотни рукни бўлган мулк қилиб бериш йўқдир” (Табйийнул ҳақоик шарҳу канзул дақоик).

نُكْرًا لَوْ وَهُوَ نَمَكِي لِمَ تَلِ مَادِعُنَا لَتَيِّمًا أَوْبِ نَفَكِّي أَلَوْ دِجَسَمِ أَوْبِ يَنْبُي أَلَوْ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Закотни масжидга сарфласа бўладими?

Жавоб: Закотнинг рукни закот олишга лойиқ кишига мулк қилиб беришдир. Масжид ва бу каби жойларга закотни сарфлашда мулк қилиб бериш тпилмайди.

تَأَقْرَطُ لِحَالِصِإِو، تَأَيِّقُ سَلِأَوْ رَطَانَ قَوْلِ أَدَكَو، دِجَسَمِ لِمَ تَلِ لِبَابِ يَنْبُي نَأْ زُجَي أَلَوْ
هِيَ فَكَيْ لِمَ تَلِ أَلِ أَمُّ لُكْ وَ دَاهُجُ لِأَوْ حَخُ لِأَوْ رَاهُ نَأْ لِي رَكَو

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закотини ажратиб қўйса ёки бирор вакилга топширса, закот олгувчиларга закот етиб боришидан илгари закот эгаси вафот этса, закотга ажратилган молнинг ҳукми нима бўлади?

Жавоб: Агар закот ажратган киши вафот этса ва вафотидан илгари васият қилган бўлса, ортидан қолган молдан учдан биридан закоти адо қилинади. Агар васият қилмаган бўлса, меросхўрлар ўртасида тақсим қилиб юборилади. Меросхўрлар балоғатга етган бўлиб, ўз ихтиёрлари билан закотни адо этишга рухсат берсалар, маййит томонидан закот адо бўлади.

تَنْكَاتٍ أَمْ وَوَلَوْ أَكْزَلًا نَعْتُ طُقُوسَاتٍ أَلْتَعَاضُ وَوَلَفَ لَزَعٌ لِأَبِةٍ ذُو عُلَا نَعْتُ حُجْرِي أَلْو
نَعْتُ عَاتِ أَرِي م

“Закотни ажратиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди, то фақирга топширмагунича. Ажратилган закот фақирга етиб боришидан аввал йўқолиб қолса, закот зиммадан соқит бўлмайди. Шунингдек, ҳали закот фақирларга етиб боришидан аввал закот берувчи вафот этса, закот меросхўрларга мерос бўлиб қолади” (Раддул мухтор).

Савол: Нисоб миқдорича маҳр тайин қилинган аёл ҳали маҳр қўлига тегмасдан илгари закот олиши мумкинми?

Жавоб: Никоҳдан кейин маҳрни беришга келишилган бўлса-ю, никоҳдан кейин ҳали аёлга бермаган бўлса ва эр бой бўлса аёл бой саналиб, закот олиши жоиз бўлмайди. Агар эр маҳрни беришга қодир бўлмайдиган даражада камбағал бўлса ёки маҳрни кейинчалик беришга келишилган бўлса, бундай аёл закот олиши мумкин.

أَلْجُؤْمُ لِأَبِ وَأَيِّ لَمْ يُجْزَلْ أَلْجُؤْمُ لِأَبِةٍ رَسُومُ أَلْأَرْمَلِ أَو

“Эр бой бўлса, аёл киши нақд беришга келишилган маҳр билан бой саналади. Кейинчалик беришга келишилган маҳр билан эса, аёл бой саналмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Қанча маблағга эга бўлган киши закот олиши ҳалол бўлмайди?

Жавоб: Олтин, кумуш, тижорат моллари ҳамда уй рўзғор анжомларидан кундалик рўзғор ишларида ва меҳмон кутиб олишда ишлатиладиганларидан ташқари буюмларнинг қиймати 85 грам тилло ёки 595 грам кумушга тўғри келса, бундай кишиларга закот олиш ҳалол бўлмайди. Уч сидра кийимдан ортиқ либослар, телевизорлар, инсоннинг аслий ҳожатлари остига кирмайди. Шунинг учун бу турдаги нарсалар закот олишда ҳисобланади. Лекин, закот беришда ҳисобланмайди.

أَهْدَحْ أَنْزَالٌ ، الْفَ عَثَّ لَثَوِ نَّغِ أَبَاصُنْ عُبَّارِلَا يَ وَاسْ وَ لَدَّ عَ بَرَّالْ إِبَّيْ ثَلْ أُبْحَاصَو
دَايْ عَالْ أَوْ ذَفْ وَ لْ أَوْ عَمَّ جَلْ لْ ثَلْ لْ أَوْ عَنْ هَمَّ لْ لْ رَحَّ أَلْ أَوْ لَدَّ بَلْ لْ

“Тўрт сидра кийми бор кишининг тўртинчи сидра кийими нисобга етса, бой ҳисобланади. Уч сидра кийим соҳиби гарчи уларнинг қиймати нисобга етсада, (ҳожати аслий бўлгани учун) бой саналмайди. Чунки, улардан бири уй учун, бошқаси меҳнат учун, учинчиси жумъа, меҳмон ва байрам учун бўлади” (Раддул мухтор).

Савол: Ҳамқишлоқлари орасида фақир, мискинлар бўла туриб, бошқа қишлоғдаги кишига закотини берса бўладими?

Жавоб: Бошқа қишлоғдаги кишига закот бериш макруҳи танзиҳийдир. Лекин, бошқа қишлоғдаги киши қариндоши ёки ҳамқишлоқларидан кўра муҳтожроқ ёки дин илмини ўрганувчи ёки уларга беришда омматан мусулмонларга кўпроқ манъфаат бўлса, макруҳ бўлмайди.

هُتَبَّ أَرْقَوْ لُجَّ رَلْ أَوْ قَدَّصْ لُ بَقُتْ أَلْ عِيْرِيَّ طَلَا يِ فِ لَبِّ عَبَّ أَرْقَى لَى لْ إِلْ إِيْ أَلْ قَنَ وَرُكَّ وَ
نِيْمَلْ سُمْ لْ لْ عَ فَنَ أَوْ عَ رَوَّ أَوْ أَلْ صَا أَوْ أَلْ جَوْحَ أَوْ أَوْ مُهَتَّ جَاحٌ دُسَّ يَ فِ مَوْ بَ أَدَّبِيَّ سَّ حُ جِي وَ أَحَمَّ
سَى عَ قُدَّصَّ لَ لْ جَ أَرْعَمَّ لَ يَ فِ وَ مَلْعَ بِلَ طَى لَى لْ وَ أَلْ مَ أَلْ سَ إِيْ رَادَ لَى لْ بَ رَحَّ لَ لْ رَادَ نَمَّ وَ أَوْ
عَرُكِّيَّ أَلْ فَ لَ وَ حَ لَ إِمَامَ تَ لَ بَقَّ عَ لْ جَعْمُ تَنَ أَكَّ وَ أَدَّ أَلْ زَلَا سَى لْ وَ أَلْ ضَ فَ أَرْيَ قَ فَ لَ مَ لْ أَلْ
عَ صَ أَلْ خَ .

“Закотни бир жойдан иккинчи жойга юбориш макруҳ. Бундан қариндош-уруғлар ёки муҳтожроқ ёки солиҳроқ ёки тақводорроқ ёки омматан мусулмонларга манъфаатлироқ ёки ғайри динлар юртидан мусулмонлар юртига кўчирилса ёки илм толибига жўнатилганлари мустаснодир. “Заҳирия” да шундай дейилган. Қариндош-уруғлари муҳтож бўла туриб, кишининг бегоналарга қилган садақаси қабул бўлмайди. То, уларни ҳожатларини ёпмагунича. “Меърож” китобида: “Закотни фақир олим ёки зоҳидга берилгани афзалроқдир” дейилган. Шунингдек, йил тўлмасидан аввал закотни бериш макруҳ эмас” (Раддул мухтор).

Савол: Сутини ичиш, сутини сотиш мақсадида олинган моллар ва улардан туғилган бузоқлардан закот бериладими?

Жавоб: Йилнинг аксарият қисмида яйловларда ўтлайдиган моллардан ўттизта, қўйлардан қирқта, туялардан бешта нисобга етган чорвалардан белгиланган закот берилади. Тижорат мақсадида олинган молларнинг ўзининг қиймати ёки қиймати бошқа тижорат молларига, тилло, кумуш ёки ҳузуридаги маблағига қўшилиб, закот нисобига етса, закот берилади.

Бундан бошқа ҳолатларда чорва молларидан закот берилмайди (Аҳсану фатаво).

Савол: Уй қуриб сотувчилар қандай закот чиқарадилар?

Жавоб: Уй олди-соттиси билан шуғулланувчилар, уйнинг қийматидан закот чиқарадилар. Закот чиқараётган вақтда уй қандай ҳолатда бўлса, ўша ҳолати баҳоланади ва ундан закот чиқарилади.

Савол: Товуқ ёки балиқ олиб, семиртириб сотувчилар закот берадиларми?

Жавоб: Товуқ боқиш ёки балиқ боқиш учун ажратилган жойлар ва уларга тегишли нарсалардан закот берилмайди. Товуқ, жўжа ёки балиқларни семиртириб сотиш мақсадида сотиб олинса, закот берилаётган вақтдаги қийматидан закот берилади. Агар жўжа ёки товуқ олаётган пайтда, улардан тухум олишни мақсад қилган бўлса, жўжа ва товуқларнинг қийматидан закот бермайди. Лекин, сотилаётган тухумлардан закот беради (Аҳсанул фатаво). Ушбу ҳайвонларга бериладиган ем, дори-дармонларнинг қиймати закотга ҳисобланади.

Савол: Идиш-товоқ шу каби нарсаларга тилло суви юритилган бўлса, ўша тиллолардан ҳам закот бериладими?

Жавоб: Зеб-зийнат сифатида буюмларда фойдаланилган тиллолар улардан ажрайдиган бўлса, тиллоларни вазни аниқланиб, улардан закот берилади. Агар тиллолар ажрамайдиган даражада бўлса, уларни йўқ деб ҳисоб қилинади ва улардан закот чиқарилмайди (Фатвои маҳмудия).

Савол: Закотини бермаган кишилар нафл садақа берсалар бўладими?

Жавоб: Қазоси бўлиб нафл рўза, зиммасида закоти вожиб бўла туриб, нафл садақа берса, савоб бўлади. Лекин, фарз, вожиб бўлган нарса туриб, нафлга машғул бўлиш нодонликдир (Фатвои маҳмудия).

Савол: Тилло ва кумушдан ясалган бурун, тиш ва суякларни бир-бирига улаш учун қўйилган тиллолардан закот бериладими?

Жавоб: “Раддул муҳтор” да закот вожиб бўлмайдиган нарсаларни саналиб, улардан закот берилмаслигига сабаб ўсувчи эмаслиги деб айтилган. Шунинг учун тиш ёки бурунни бемолот чиқариб, сотиб юборадиган имкониятда бўлса, унда закот вожиб бўлади. Агар маҳкамлаб қўйилган бўлса, закот вожиб бўлмайди.

ءَدَايِ زَلَا نَمْرِنَ كَم تُمْ رِي غُهُ نَأَل

“Чунки зиёда бўлиш имкони йўқдир” (Раддул мухтор, Имдодул фатаво).

Савол: Закот фақат рамазон ойида бериладими?

Жавоб: Нисобга етарли маблағга эга бўлган кишига закот вожиб бўлади. Бир йил ўтгандан кейин закотни адо қилиш вожиб бўлади. Агар йил тўлмай закотини берса ёки келажакдаги бир неча йиллик закотни олдиндан берса жоиз бўлади (Опке масаил унка ҳал).

بَبَّسْ لِدُوْجُوْلٍ حَصْبُ صُنْ لَوَّوْ نِي نَسْلُ ؕ تَاكْزِبْ اَصْنُ وُدَّ لَجَّ عَوْ لَو

“Нисоб эгаси бир неча йиллик закотини аввалдан ёки бир неча нисобни бирдан бериб қўйиши жоиздир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир неча йиллик закотини бера олмаган киши қандай қилиб закот беради?

Жавоб: Зиммасига закот вожиб бўлганига бир йил тўлганида қанча маблағга эга бўлган бўлса, ўша маблағдан биринчи йилнинг закотини, иккинчи йил ўша вақтда қанча маблағга эга бўлган бўлса, иккинчи йилнинг закотини чиқаради, яъни биринчи йилнинг закотини беришда иккинчи йилда топилган фойда қўшилмайди. Шу тарзда ўтган йилларнинг закотини беради.

هَلْ نِيْدِنِ عَاغْرَافًا بَا صُنْ كَلِمَ اِذَا لِقَاعِ الْغَلَابِ لِمَسْمَلِ رَحْلِ اِيْلَعِ ؕ بَجَاوَةَ اَكْزَلِ
لِوَحْلِ اِيْلَعِ لِحَاوَّ اَمَاتَا كَلِمَا رِيْدَقَتْ وَلَوْ اِيْمَانِ ؕ اِيْلَصَالَا هِتَجَا حِنَعُو بِلَا طَم

“Талаб қилувчиси бор бўлган қарздан ёки аслий ҳожатидан ортиқча тақдиран бўлса ҳам ўсувчи бўлган, тўлиқ эга бўлинган ва унга бир йил айланган нисобга эга бўлган ҳур, болиғ, оқил мусулмон зиммасига закот вожиб бўлади” (Ал-Лубоб фи шарҳил китоб).

قَا فَّتَّ اِلَابُ رُخَا لَوَّحُ ؕ هَلْ فُنُّ اَتَسَيِّوُ مُضَيَّ اَلُّ ؕ نِ اِفْلَوَّحْلَا نِ اَلْوَحَّ دَغَبَّ دَا فَّ تَسَا نِ اِفْ
يَّ وَا حَّ طَلَّ اِحْرَشِ ي فَا ذَكَّ ه

“(Нисобга эга бўлганига) Бир йил тўлганидан кейин топилган фойда ўтган йилнинг закотини чиқаришда қўшилмайди. Балки, (бу фойда) кейинги йил закотини чиқаришда бил иттифоқ қўшилади. “Таҳовий”нинг шарҳида шундай дейилган” (Фатвои оламғрия).

Савол: Ўтган йиллар учун ажратилган закот нисоб миқдорича бўлиб, ўз ҳақдорларига берилмаган бўлса, кейинги йилнинг закотини бераётганда ажратиб қўйиб берилмай қолиб кетган нисоб миқдоридаги закотдан ҳам закот берадимиз?

Жавоб: Йўқ, закотдан закот берилмайди. Балки, биринчи ўтган йилнинг закотини беради ва закот чиқарилгандан кейин қанча маблағ қолса, ўша маблағдан кейинги йилнинг закотини чиқаради.

ءَارْقُفْ لِّلَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَالَّذِينَ آمَنُوا نَحْنُ خَيْرُ الْوَالِدِينَ

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул муҳтор).

Савол: Ушри берилган деҳқончиликлардан закот бериладими?

Жавоб: Деҳқон деҳқончиликларидан ушр берганидан кейин уларни сотса, сотилган қийматдан закот чиқаради. Лекин, ҳосилни сотмаса, улардан закот чиқармайди, яъни закот молига қўшилмайди (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Яшаб турган уйини сотса, ундан закот бериладими?

Жавоб: Яшаб турган уйини сотган бўлса ҳам, агар унинг қиймати нисобга етиб, бир йил айланган бўлса, ундан закот бериш вожиб бўлади.

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي الْمُبَادَاةِ لِلَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَالَّذِينَ آمَنُوا

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол: Тижорат қилиш мақсадида сотиб олинган дўконларнинг қийматидан закот бериладими?

Жавоб: Йўқ. Балки, ундан тушган фойда нисобга етиб, бир йил айланса, ўша фойдадан закот берилади.

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي الْمُبَادَاةِ لِلَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَالَّذِينَ آمَنُوا

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Бир киши бир неча уй сотиб олиб, уларни ижарага берса, улардан закот чиқарадимми?

Жавоб: Йўқ.

ذَعَبٌ لِّوَجْهِ الْخَيْرِيِّ مِمَّا بَحَّتْ أَلَّةَ رَاجَّتِ لَلْأَنْوَكِيِّ مِمَّا بَصَّصَتْ لَلْأَوْدِيَّةِ وَأَوْدِيَّةٌ رَجَّعَتْ رَجَّعًا وَوَلَّوْهُ

“Қулни ёки уйни нисоб миқдоридаги қиймат эвазига ижарага берса ва уларни тижорат мақсадида сотиб олмаган бўлса, ижара ҳаққини қўлга олгандан кейин унга бир йил тўлмаса, унга закот вожиб бўлмайди (Агар бу киши ҳузурида нисоб миқдоридаги мол бўлмаса, агар бўлса, нисобга қўшиб, закот беради)” (Фатхул қодир).

Пулни банд қилиб, кейинчалик сотиш мақсадида уй ёки шу каби нарсаларни сотиб олса, сўнг уни ижарага берса, уларнинг қийматидан ҳам ва улардан тушган ижара ҳақларидан ҳам закот берилади.

يَفِدْرَةَ رَاجَّتِ لَلْأَمْرِ نَمَثَكَ رَاجَّتِ لَلْأَمْرِ عَجُّنًا أَلَّيْ وَوَقَّ لَلْأَكْهُمُ كُحَّ نَكَ رَاجَّتِ لَلْأَكْهُمُ نَوَّوْهُ

“Агар тижорат мақсадида бўлса, уларнинг ижара ҳаққи дайни қавийнинг ҳукмидадир. Чунки, тижорат молининг ижара ҳаққиси саҳиҳ ривоятда тижорат молининг пули кабидир” (Фатхул қодир).

Савол: Бир киши насияга, яъни олти ойдан кейин пулини беришга уй сотиб олса ва олти ойдан аввал закот берадиган вақт келса, уйга бериладиган маблағдан ҳам закот чиқариладими?

Жавоб: Агар закот бериш вақти келишидан аввал уй пулини тўласа, ундан закот чиқармайди. Келишилган вақтдан аввал закот бериш вақти келган бўлса, уйга бериладиган маблағдан ҳам закот чиқаради.

يَلْوَحُّ بِأَصْنَانِ كُنْ لِمَ أَوْضَارْتُ فَا بَبَسْ يَأْهُ بَبَسْ وَ

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир” (Раддул мухтор).

Савол: Омонатга қўйилган маблағдан закот берилладими?

Жавоб: Омонатга қўювчи нисоб эгаси бўлса, омонатга қўйилган маблағдан закот чиқарилади. Омонатга олган кишига закотни ажратишга изн берилган бўлса, омонатдор омонатга қўйилган маблағдан закот ажратса,

закот адо бўлади.

لِيَكُونَ لَكَ وَفَدَفَ لِي كَوَالَا لِي لِي غَدَدَا دَلَا دَنَعُ لِكَلَامُ لِي وَوَنَوِي وَوَالْمَامَةُ الْكَزْعُ فَدَبَ الْجَرَّ لَكُ وَادَا
رَمَّ الْآلَةَ نِي رَبَّتْ عُمُ لَانَّ أَلْ؛ هُوَ نَزْجِي هُوَ نَفِي نِي الْب

“Бир киши бошқа бировни молининг закотини адо қилишга вакил қилса ва вакилга топшираётган пайтда закотни ният қилса, вакил ният қилмаса ҳам закоти адо бўлади. Чунки, буюргувчининг нияти эътиборлидир” (Баҳрур роиқ).

Савол: Банкка қўйилган пуллардан закот бериладими?

Жавоб: Банкка қўйилган пул нисобга етиб, бир йил тўлса ёки ёнидаги пуллари билан нисобга етиб, бир йил тўлган бўлса, закот беради.

لَا حَوَامَاتُ الْكُلْمِ أَبَاصْنَ كَلَمَ إِذْ مَلْسُ مَلَا غَلَّابَ لَلِ لِقَاعُ لِرُحِّ لِي لَعَّ عَ بَجَاوُ الْكَزَلَا
لِقَوْلِهِ لَعَلَّ

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол: Қодир бўла туриб закотни беришни кечиктириш мумкинми?

Жавоб: Закот фақир, мискинларнинг ҳаққи бўлиб, уларни кечиктириш билан гуноҳкор бўлади.

مَوْحَ رِيحَاتُ بُمَثْأَيَفِ عَارْفُ الْاَقَحَةَ الْكَزَلَا يِفَّ نَّأَلَةَ الْكَزَلَا رِيحَاتُ بُمَثْأَيَوُ

“Закотни кечиктириш билан гуноҳкор бўлади. Чунки, закот фақирларнинг ҳаққи бўлиб, уларнинг ҳақларини кечиктириш билан гуноҳкор бўлади” (Иноя шарҳул ҳидоя).

هُتَدَاهُ شَلْبُقُتُ الْرُدْعُ رِيغَ نَمَ الْكَزَلَا رَحَّ أَمَ نَمَ دِمَّ حُمُ نَعَّ يَوُ

“Муҳаммад раҳматуллоҳи алайҳдан ривоят қилинади: “Узрсиз закотни беришни кечиктирган кишининг гувоҳлиги қабул қилинмайди” (Иноя шарҳул ҳидоя).

Савол: Бир кишига берган пули эсдан чиқиб, орадан бир неча йил ўтиб, эсига тушди. Ундан ўтган йиллар учун закот чиқарадими?

Жавоб: Ўтган йилларига закот беради.

يَضُمُ امَّ الْكَزَّ هِي لَع نَا كَلْ ذ دَعَب رَكَذَتْ مَث نِي نَسِي سَن مَث هَفَرَعِي الْجَرَّ عَدَا وَلُو

“Ўзи танийдиган кишига омонат қўйса, сўнг уни бир неча йил эсдан чиқариб юборса, эсига тушиб қўлига олганда ўтган йилларга ҳам закот беради” (Татархония).

Савол: Закотга қодир бўлган кишининг бошқа бировда ҳаққи бўлиб, бир йил ўтгандан кейин уни кечиб юборса, ўтган бир йилга закот берадими?

Жавоб: Бермайди.

تطوقس نېدللا نم نويدملا اربأ م ث هيلع لوحلا ل اح ف م هر د فلا لجر ىلع هل لجر
ةكزلا هنع

“Бир кишининг бировда минг дирҳам пули бўлса ва унга бир йил тўлса, сўнг ҳақдор ҳаққидан кечса, закот ундан соқит бўлади” (Татархония).

Савол: Мусодара қилинган мол эгасига бир неча йилдан кейин қайтиб келса, унга закот бериладими?

Жавоб: Закот берилмайди. Чунки, бу зимор мол ҳукмидадир.

كولامللا ىلع ةكزلا هيلع اهدر م ث ر ق م و ة و كولامللا نع اوعن م و اعب صغ اذ ا ة م ئاسلا
ى ص م ام ي ف

“Бир киши бировнинг чорва молларини тортиб олса ва тортиб олганлигига иқрор бўла туриб, уни эгасига қайтиб бермаса, кейинчалик эгасига қайтариб берса, ўтган йиллар учун молик закот бермайди” (Раддул муҳтор).

Савол: Ҳаром моллардан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Ҳаром мол кимдан олинган бўлса, ўшаларнинг ҳаққи бўлиб, эгалари маълум бўлса, уларга қайтариб беришлари вожиб бўлади. Агар эгалари маълум бўлмаса, фақирларга садақа қилиниб, савобини умид қилинмайди. Шунинг учун бундай моллардан закот вожиб бўлмайди. Маст қилгувчи ичимлик савдоси билан шуғилланувчиларга ҳаридорлардан тушган маблағ мулк бўлмайди. Чунки, шариатда ҳаром бўлган нарсалар мол деб белгиланмайди. Мол бўлмаган нарсани эвазига олинган нарса мулк бўлмайди. Агар ҳалол мол билан ҳаром мол аралашиб кетса, ҳалол молни ҳаром молдан ажратилади ва у нисобга етса, ундан закот берилади. Агар ҳалол молни ҳаромидан ажратишни сира иложи бўлмаса, барча молдан закот чиқаради (Аҳсанул фатаво).

Савол: Бир киши закотини вакилга берса, у эса уни ўзига сарфласа бўладими?

Жавоб: Закот эгаси вакилга: “Закотни хоҳлаган еринга сарфлайвер” деса, вакил закотни ўзига сарф қилса бўлади. Фақир аёли ёки балоғатга етган фақир боласига ёки вакил фақир бўлса, унинг балоғатга етмаган фарзандига ҳам сарфласа бўлади.

ثُمَّ يَحْضَهُ بَرٌّ لَاقِ إِذَا الْإِسْفَانِ وَرِيْقَ فُلْجِ وَدَلْوَعِ دَيْنِ الْيَكْوَلِ وَثِيْشِ.

“Вакил фақир боласи ёки аёлига закот пулини бериши жоиз. Лекин, ўзига сарфлай олмайди. Агар мол эгаси вакилга закотини бераётиб: “Қаерга хоҳласанг сарфлайвер” деса, фақир вакил ўзи учун закотни олиб қолиши мумкин” (Раддул муҳтор).

Савол: Вакил фақир бўлса, мол эгаси вакилга: “Хоҳлаган кишингизга беринг” деса-ю, вакил закотни ўзига олиб қолса, закот адо бўладими?

Жавоб: Адо бўлмайди. Чунки, “Хоҳлаган кишингизга беринг” деган ибора вакил қилишликни англатади. Агар вакил закотни ўзига ишлатиб юборган бўлса, уни тўлаб беради. Гарчи вакил закот олишга ҳақдор бўлсада (Аҳсанул фатаво).

Савол: Масжид, мадраса, турли жамғарма фондларда жамғарилган маблағлардан закот бериш вожиб бўладими?

Жавоб: Булар бир кишининг шахсий мулки бўлмагани учун булардан закот бериш вожиб бўлмайди.

كُلِّمْلِمَدَعْلُةَ لَبْسُ مَلِّ لِيْخِلْ أَوْ فِقْوَلِ مِئْ أَوْسِ فِي سَيِّلِو

“Вақф чорвалари ва сафарбарликка тайёрланган отларда мулк бўлмагани учун закот йўқдир” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Ижарачи ижарага олинган уйнинг бир йиллик ижара ҳаққини аввалдан тўлаб қўйса, олдиндан тўланган маблағдан ким закот чиқаради?

Жавоб: Бу маблағ уй эгаси қўлида ижарачи томонидан берилган гаров пули ҳисобланади. Гаровга берилган молдан гаровга берувчига ҳам, гаровга олувчига ҳам закот вожиб бўлмайди.

دَيِّلْ مَدَعْلَه نَهَارْلَا اِلَع اَلْوَه بَقْرَلْ اِلْ كَلْم مَدَعْلَه نَه تَرْمُ اِلْ اِلَع اَلْ اِيْنُو رَم ي ف اَلْو
ة ي ض ا م ل ا ن ي ن س ل ا ن ع ي ك ز ي ا ل ن ه ا ر ل ا ه د ر ت س ا ا د ا و

“Гаровга қўйилган нарсада ҳам закот йўқ, яъни гаровга олгувчида мулк йўқ бўлганлиги учун, гаровга берувчини қўлида бўлмаганлиги учун. Гаровга олувчи гаровни қайтаргандан кейин гаровга қўювчи ўтган йилларга закот чиқармайди” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши закотини балоғатга етмаган болага берса, закоти адо бўладими?

Жавоб: Ёш боланинг закот олишга ҳақли бўлиб, бола ҳам олган нарсасини биладиган даражада бўлса жоиз.

ي م ر ي ا ل ن ا ك ن ا ب ض ب ق ل ا ل ق ع ي ن ا ك و ل ا د ك و ، ز ا ج ق ه ا ر م و ه و ، ر ي ع ص ل ا ض ب ق و ل و
و ه ع ع د ح ي ا ل و

“Балоғатга яқинлашиб қолган болага закот бериш дуруст. Шунингдек, балоғатга етмасада, отиб юбормай ва биров алдаса алданиб қолмай қўлга олиш деган нарсани ақллайдиган бўлса ҳам жоиздир” (Раддул мухтор).

Савол: Эр-хотиндан бир бошқасига закотини берса бўладими?

Жавоб:

ا ه ج و ز ا ل ا ل ا ر م ل ا ع ف د ت ا ل و ، ة د ا ع ع ا ن م ل ا ي ف ك ا ر ت ش ا ل ل ه و ت ا ر م ا ا ل ا ل ا ع ف د ي ا ل و
ة ي ا د ه ل ا ي ف ا د ك - ا ل ا ع ت ه ل ل ا ه م ح ر - ة ف ي ن ح ي ب ا د ن ع

“Одатда манфаатлар шерик бўлгани учун эр аёлига закотини бера олмайди. Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздида аёл ҳам эрига закотини бера олмайди. “Ҳидоя” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини адо қилишдан олдин буткул молдан ажралиб қолса, зиммасида закоти вожиб бўлиб қоладими?

Жавоб: Закот вожиб бўлганидан кейин закотини адо қилмай туриб, моли талофатга учраса, зиммасидан закоти соқит бўлади. Лекин, закотни беришни кечкитирганлик гуноҳи зиммасида қолади. Била туриб молини моли талофатга учрайдиган жойга сарфласа, закоти зиммасидан соқит бўлмайди (Татархония, Холид Сайфуллоҳ Раҳмоний. Китобул фатаво).

Савол: Қайси молдан закот чиқариш вожиб бўлса, ўша молнинг айна ўзидан закот чиқариш шартми?

Жавоб: Закот вожиб бўлган молнинг айна ўзидан закот чиқариш шарт эмас. Балки, ўзидан берса ҳам, унинг ўрнига қийматини берса ҳам, унинг қийматича бошқа бирор нарса берс ҳам закоти адо бўлаверади (Китобул фатаво).

Савол: Баъзи китобларда толиби илм бой бўлсада унга закот берса бўлади дейилган. Шу тўғрими?

Жавоб: Баъзи китобларда шундай гап бор. Лекин, “Бойга закот бериб бўлмайди” деган умумий қоидага биноан гарчи толиби илм умрини илм олиш ва илм беришга сарфлаган бўлсада, бой бўлса закот олмаслиги афзалдир.

هَذَا زَلْزَلًا مِنْ هَلْ أَوْسَ زَوْجِلْ اصْخَرَمَ لِمَلْعَلْ بِلَطْ نَوَكِي وَرِيْقِفَلْ أَبْ هَدِيْقَتِ هَجْوَالْ وَ
اهْرِيْغْ وَ

“Афзали толиби илмни закот олишга фақирлик билан қайдлашлик. Илм талаб қилиш закотни ва ундан бошқасини сўрашга рухсат бергувчидир” (Ҳошияту раддул мухтор).

Савол: Бир кишига қизи томонидан бўган набираларига закотини берса бўладими?

Жавоб: Набирасига бериш жоиз эмас. Лекин, куёви фақир бўлса, унга бериши жоиз. У фарзандларига олган закотидан ишлатиши мумкин.

هُوَ حُجْوَزٌ أُمَّةً نَبِيٌّ وَأَرِيْقِفَلْ أَكْؤُلْمَمْ وَوَدَّالْ وَأُمَّةً نَبِيٌّ نَمَّ لِيْلْ أَلْ وَ

“Ораларида ота-болалик, қуллик ёки эр-хотинлик риштаси борларга закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

Савол: Вакил закотни ўзи ишлатиб қўйиб, ўзини ёнидан закотга ҳақдор кишиларга закот берса, вакил қилгувчидан закот адо бўладими?

Жавоб: Вакил қилгувчига билдириб, улардан ижозат бўлгандан кейин берса, закот адо бўлади.

يَفِيْمَهْ أَرْدَلْ كَلْتُمْ نَمَّ قَفْنُ أَفْدِيْجْ سَمَلْ إِيْءَانْ بِيْ فُوقْفُنْ لِيْ سَأْنَلْ نَمَّ أَلْ أَمَّ عَمَّ جَلْ جَر
نُفْ لَعْفُ نَفْ كَلْ دَلْ غَفِيْ نُهُ غَسِيْ أَلْ دِيْجْ سَمَلْ إِيْءَانْ بِيْ فُوقْفُنْ لِيْ سَأْنَلْ نَمَّ أَلْ أَمَّ عَمَّ جَلْ جَر
بِحَاصْفُ غَفِيْ مَلْ نُوْهُ يَفِيْ نُوْهُ لِيْ دِيْجْ تَهُ لَأْسُ وَأُهُ غَفِيْ لَعْدَرْلْ أَمْلْ كَلْ دَلْ بِحَاصْفَرَع

مَكْحُولًا نَدَاتُ سِوَالًا

“Бир киши масжид қуриш мақсадида одамлардан мол тўплаб, уларни ўзининг ҳожатига сарфлаб юборса, кейинчалик ўзини малағидан масжидга сарфласа, бундай қилиши жоиз эмас. Агар шундай қилиб қўйган бўлса, мол берган кишиларни таниса, уларга берган молларини қайтариб беради ёки масжидга ишлатишга қайтадан изн сўрайди. Агар ким берганлигини танимаса, ҳокимдан изн сўрайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закотни ажратгандан кейин бир кишига уни қарз сифатида бериб юборса бўладими?

Жавоб: Закот ажратиш билан адо бўлмайди. Балки, фақирга топшириш билан адо бўлади. Закот деб ажратиб, уни бировга қарз қилиб, кейин қайтариб олиш умидида бериши жоиз эмас. Лекин, закотини закот олишга ҳақли бўлган кишига қарз қилиб эмас, қарз деб берса, закоти адо бўлаверади.

ءَارْقُفُّوْا لِّلَّذِيْنَ اٰتٰىكُم مِّنْهُنَّ حَتّٰى يَدُوْا اِلَيْكُم مَّا كَرِهْتُمُوْا

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул муҳтор).

Савол: Закотини масжид имомига берса бўладими?

Жавоб: Масжиднинг имоми тилло ёки кумушдан бирининг нисобига эга бўлса ёки нисобга эга бўлмаган имомга имомгарчилигига ҳақ сифатида закот берса, берган закоти закотга ўтмайди. Лекин, закот олишга ҳақли бўлганлиги учун закотидан берса, жоиз бўлади.

نَعْمَ عَرَفْنَا لِمَا لَطَقَ طَرَشُ بُهَالٍ وَمَا وَرَى مَشَاهِدٍ زَيَّغٌ مِّنْ سُمْرٍ رِيْقٍ نَّمْلًا لِّمَلِكٍ لِّمَمَاتٍ
سَلَاغَتٍ لِّلرَّحْوَجِّ وَوَلَّكْنَا نَمْلًا لِّمَلِكٍ

“Закот – ҳошимий ҳам, унинг мавлоси ҳам бўлмаган фақир мусулмонга мулк қилиб берувчига ҳеч қандай манфаат эвазисиз Аллоҳнинг розилиги учун шариатда тайин қилинганидек мулк қилиб беришдир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши адашиб, икки йиллигига закот берса, кейинги йилга закот бермаса бўладими?

Жавоб: Берган закотидан ортиқчасини кейинги йилнинг закоти деб, ният қилса бўлаверади.

مَرَدَةٌ سَمَّخُوهَ ذَنْنًا نَظْفِمْ رَدَّةً مُعَبَّرًا هَذَنْعُ لُجْرَ أَوْ رِيْعَوِةً يَجْلُ أَوْلَا يَفَوِ
نَ أَنْ كُمْ أَهْنَالُ؛ عَيْ نَأْتَلِ لَ سَلَلِ دَايْ زَلَا بَسَتْ حَيْ نَ أَلْفِ عَيْ سَمَّخُوهَ كَزِي دَأْفِ
أَلِ حَيْ عَتْ دَايْ زَلَا لَعُجَتْ.

“Валволийий” ва ундан бошқаларда шундай дейилган: “Бир киши ҳузурида аслида тўрт юз дирҳам пул бўлиб, у беш юз дир ҳам пулим бор деб ўйлаб, закотини беш юз дирҳамдан чиқарса, зиёдасини иккинчи йил учун ҳисоблаши мумкин. Чунки, унда зиёдасини олдиндан бериш имкони бор” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши нисобга етадиган бор пулига буғдой сотиб олса, буғдойдан закот чиқариш вожиб бўладими?

Жавоб: Закот чиқараётган кундаги буғдой нархини ҳисоблаб, буғдойнинг қийматидан закот чиқариши лозим бўлади. Бу жавоб фақат буғдой билан боғлиқ эмас. Балки, тижорат мақсадида нима сотиб олинса, закот бераётган пайтда уларни ўша кунги қийматидан закот чиқариш вожибдир.

تَنْ أَكَّ أَمَّ عَنَّكَ رَاجَّ تَلَا ضَوْعُ يَفُوهَ بَجَاوُوهَ أَكَّ زَلَا

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Аёл киши ота-онаси томонидан берилган сеп-сидирғилар билан бой ҳисобланадими?

Жавоб: Ҳозирги кунда келинга бериладиган сеп-сидирғиларни ҳожати аслиядан деб ҳукм қилиш мушкул ишдир. Сепларни ичида кундалик истеъмол қилинадиган жиҳозлар ҳожати аслияга киради. Аммо, кўз-кўз қилиш, одамлар: “Фалончи шунча нарса қилибди” дейишлари учун қилинган сеп-сидирғилар ҳожати аслийдан ортиқча ҳисобланади. Агар буларни қиймати нисобга етса, закот олиш ҳаром бўлади ва уларнинг зиммаларига қурбонлик ва садақаи фитр вожиб бўлади.

أَمَّ نَأْرَمُ أَمَّ رَهْطِي يَدَّلَاوُ؟ أَوْجُوزَ تَيْبِ لَلِ هَبُ فَرُتْ يَدَّلَا زَاوُجُ لَلِ أَبَّ عَيْ نَغُ رِي صَتْ لَه
وَهْفُوهَ نَمُ أَوْلَا ثَمَّ أَلُ دُبُّ أَلِ أَمَّ لَ أَمَّ عَتْ سَالَا يِنَاوُ أَوْ نَدَبُ لَلِ بَايْ ثَوُ لَزَنْ مَلَا ثَأْتَأُ نَمَ نَأَكْ
أَوْبُ دُصْقِي يَتَلَلَا عَتْ مَمَّ أَلَاوُ يِنَاوُ أَلَاوُ يِنَاوُ لُحْلَاوُ نَمَ كَلْ لَذِي لَعَدَاوُ عَيْ لُصَّ أَلَاوُ عَجَّ لَلَا نَمُ

هَيْئَتُهَا غَيْرُهَا بِرِيَّاتٍ أَبْصَرَ لَعَلَّهَا أَدْنَىٰ زَلَّةٍ

“Аёл эриникига келин қилиб тушириб олинган жиҳозлар билан бойга олинадими? Ўтган нарсалардан зоҳир бўлган нарса шуки, зарур бўлган уй жиҳозлари, кийимлар, ишлатиладиган идиш-товоқлар ҳожати аслийга киради. Унга қўшимча бўлган тақинчоқлар, зийнат мақсадида териб қўйиладиган идишлар, буюмлар нисобга етса, аёл у билан бойга айланади” (Раддул мухтор).

Савол: Закотига ифтор қилиб берса бўладими?

Жавоб: Закотда мулк қилиб бериш топилиши лозим. Олинглар енглар дейиш билан мулк қилиб бериш топилмайди.

نُكْرًا لَوْ هُوَ مَكْرِيًّا لَمْ تَلْمِ لِمِ ادْعَانَا لِتَيَمُّمِ هَوْبٍ نَفَكْتِي الْوَدِّجَ سَمِ هَوْبِ نَبِيٍّ أَلَوْ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тилло, кумушни бир-бирига ёки иккисига бошқа нарсани аралаштириб ясалса, улардан закотни қай тарзда чиқарилади?

Жавоб: Тилло, кумушдан иккисига бирор нарса аралаштирилса, уни икки сурати бўлади. Агар тилло ёки кумуш аралаштирилган нарсдан ажрайдиган бўлса, тилло, кумушнинг ҳукми алоҳида, қўшилган нарсани ҳукми алоҳида бўлади. Агар ажрамайдиган бўлса, фақиҳлар ёғлибга эътибор қаратганлар, яъни тилло кўп бўлса тилло, кумуш кўп бўлса кумушга ҳукм қилиниб, улардан закот чиқарилади. Агар уларга аралашган нарса кўп бўлса, аралашган нарсага ҳукм берилиб, улардан закот адо қилинмайди.

ضُرُوعًا لَكَ مُوقِيٌّ هَشَغَ بَلَّغَ أَمَّوْ بَدَّوْ ضَفَبَ ذَلَّوْ ضَفَلَّ أَلَوْ

“Кумушга аралашган нарсани кўпи кумуш бўлса кумушга ҳукм қилинади. Тиллога аралашган нарсани кўпи тилло бўлса, тиллога ҳукм қилинади” (Раддул мухтор).

Савол: Бир неча йиллик закотини бермаган киши бирдан касот бўлса, ўтган йилларга закот берадими?

Жавоб:

هُ. ءَاكْزَلَا تَطَقَسْرَهْ ءَاكْزَلَا بَوُجُوْ دَعَبُ لَامْلَلَا كَلَهْ نَاوْ

“Закот вожиб бўлгандан кейин касодга учраса, закот соқит бўлади”
(Ҳидоя).

Савол: Ўзи яшаш мақсадида уй қуриб, кейинчалик фикридан қайтиб, уйни сотувга қўйса, у уйнинг қийматидан закот берадими?

Жавоб: Уй сотилмагунча закот бермайди.

هَوْنَمَثِ يَفَنُوْكَيَفِ اَعَبِيْبِيْ سَحْرَهْ رَاجَّتَلَلَنُ كَتَمَلَكَلَدَدَعَبِ رَاجَّتَلَلَا وَنَاوْنَاوْ
هُ. ءَاكْزَلَا

“Ўшандан кейин тижоратни ният қилса, сотмагунча тижорат учун бўлмайди. Сотганидан кейин унинг пулидан закот чиқаради” (Ҳидоя).

Савол: Қурбонлик кунларидан сотиш мақсадида ўн-ўн бешта қўй боқувчилар қўйларидан закот берадиларми?

Жавоб: Қўйларнинг қиймати нисобга етса ёки бошқа молларига қўшилиб нисобга етса ва нисоб эгаси бўлганлигига бир йил тўлса, улардан закот чиқаради.

تَنَاكْ اَمَّ ءَنَّءَاكْ رَاجَّتَلَلَا ضُوْرُعِ يَفُ ءَبِيْجَاوْ ءَاكْزَلَا

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Турли каллексия тўплагувчиларнинг каллексияси нисоб миқдорига етса, закот берадиларми?

Жавоб: Китобларда бу тўғрисида гап келмаган. Сотиш мақсадида йиғилмаган бўлса, улардан закот берилмайди. Лекин, орасида тилло, кумушдан бўлган буюмлар бўлса ва улар нисобга етса, закот бериш вожиб бўлади (Хайрул фатаво).

Савол: Оятда келган фи сабилиллаҳдан мурод нима?

Жавоб: Оятга келган фи сабилиллаҳдан мурод, имом Муҳаммаднинг наздида ҳажга бориб ёки мусофир бўлиб, ҳеч нарсасиз қолган кишиларга айтилади. Гарчи, бундай кишиларнинг ўз юртида моли бўлса ҳам.

“Бадоиъ”нинг соҳиблари фи сабилиллаҳни умумий қилиб, ҳар бир Худони йўлида ҳаракат қилгувчига айтилади деганлар. Масалан, диний илм

ўргангувчилар, диний таълим бергувчилар каби.

Савол: Закотни Қуръонда зикри келган кишиларнинг ҳар бирига бўлиб-бўлиб бериладими ёки улардан бирига берса кифоя қиладими?

Жавоб:

أَنْبِأَ حُصَّاءٌ ذُنُوعُ زَوْجَيْهِ فَإِنْ صَافَأَ لَأَلَّوْهُ نَمْرِيحًا وَ لِي لِفُرْصٍ وَ لَو

“Анави синфлардан бирига закотини бериш билан бизнинг асҳоблар наздида закоти адо бўлади” (Бадоиъус саноиъ).

Абдуманнон Қосимий тайёрлади

[\[1\]](#) Эслатма: Ғасб – ошкора зўронлик билан тортиб олишдир. Зулм - фирб ва ношаръий йўллар билан молни ўзлаштириб олиш.